

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE
MESLEĞİNDE ETİK

Ece KORUCU

İŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE
MESLEĞİNDE ETİK

Ece KORUCU

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Yüksek
Lisans Programı

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi ile sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK

Ece KORUCU

ONAYLAYANLAR:

Dr. A. Engin ERGÜDEN Işık Üniversitesi
(Tez Danışmanı)

Prof. Dr.Saygın EYÜPGİLLER Işık Üniversitesi

Doç.Dr.Halil Emre AKBAŞ Yıldız Teknik Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 07.03.2018

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK

ÖZET

Çalışmanın amacı, muhasebe meslek mensuplarında hata ve hile eğiliminin nedenlerini araştırmak ve etik kavramını incelemektir. Çalışmada serbest muhasebeci, SMMM ve YMM'lerin hata, hile ve etik konusundaki tavırları ele alınmıştır. Öncelikle hata ve hile kavramları ayrı ayrı incelenmiş ardından etik konusu ayrıca açıklanmıştır. Çalışmada var olan durumu anlamak adına bir de anket düzenlenmiştir. Ankete katılan meslek mensupları örnekleminde bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak meslek mensuplarının tecrübelerinin, eğitim durumlarının hata ve hilede etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Hata, Hile, etik, meslek mensubu, muhasebe.

ETHICS IN ACCOUNTING MISTAKES AND FRAUDS WITH ACCOUNTING PROFESSION

ABSTRACT

The purpose of the study is to determine the reasons of mistakes and fraud of the people who are members of accountancy profession . In the study, the attitudes of the public accountants, independent accountant and financial advisors and the sworn financial advisors on the concepts of error, cheat and ethic were discussed. First of all, the concepts of mistake and cheating are examined separately and then the ethical concept is explained separately. A survey was also conducted to understand the situation in the work. It was intended to reach a conclusion through the sample of the members of the profession who participated in the survey. As a result, it has been determined that the professional experiences and educational state of the members of the profession have effects on mistakes and fraud.

Keywords: Mistakes, fraud, ethic, profession, accounting.

TEŞEKKÜR

Çalıőmamda verdiği desteklerden ötürü öncelikle danıőman hocam Sayın Dr. A. Engin ERGÜDEN' e, bu süreçte hep yanımda olan ve sabır gösteren aileme ve son olarak anket çalışmasına katılan tüm değerli meslek mensuplarına teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. MUHASEBE MESLEĞİNDE HATA VE HİLE	3
1.1. Muhasebede Hata Kavramı ve Tanımı	3
1.2.Hataların Yapılma Nedenleri	4
1.2.1. Bilgisizlik ve Tecrübesizlik	4
1.2.2. İhmal ve Dikkatsizlik.....	5
1.3. Hataların Sınıflandırılması.....	5
1.3.1. Hataların İçerik Açısından Sınıflandırılması	5
1.3.1.1. Nitel Muhasebe Hataları	5
1.3.1.2. Nicel Muhasebe Hataları	5
1.3.2. Hataların Sonuçları Açısından Sınıflandırılması	6
1.3.2.1. Önemli Muhasebe Hataları	6
1.3.2.2. Önemsiz Muhasebe Hataları	6
1.3.3. Hataların Etkileri Açısından Sınıflandırılması	6
1.3.3.1. Bilançoju Etkileyen Muhasebe Hataları	6
1.3.3.2. Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları.....	7
1.3.3.3. Bilanço ve Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları	7
1.4. Hata Çeşitleri	7
1.4.1. Matematik Hataları	7
1.4.2. Kayıt Hataları.....	8
1.4.2.1. Rakam Hataları	8
1.4.2.2. Hesap Hataları.....	10
1.4.2.3. Borç ve Alacağın Karıştırılması Hataları.....	10
1.4.3. Nakil Hataları.....	11
1.4.4. Unutma Hataları.....	12
1.4.5. Tekrar Kayıt Hataları	12

1.4.6. Bilanço Hataları	12
1.4.6.1. Değerleme Hataları	12
1.4.6.2. Hesapların Birleştirilmesi	13
1.4.7. Devir Hataları	13
1.4.8. Telafi Edici Hatalar.....	13
1.4.9. Vergi İncelemelerindeki Hatalar.....	13
1.4.10. TMS 8 Muhasebe Hataları.....	14
1.5. MUHASEBEDE HİLE	14
1.5.1. Hile Kavramı ve Tanımı	14
1.5.2. Hile Yapma Nedenleri	15
1.5.2.1. İşletme Yöneticileri Tarafından Yapılan Hilelerin Nedenleri	15
1.5.2.1.1. Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemeler	16
1.5.2.1.2. Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemelerin nedenleri.....	17
1.5.2.2. İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hilelerin Nedenleri	17
1.5.2.2.1. Çalışanları Hile Yapmaya İten Baskı Unsuru.....	18
1.5.2.2.2. Personelin Hile Yapmasında Fırsat Unsuru.....	19
1.5.2.2.3. Yapılan Hileyi Haklı Gösterme Çabaları.....	19
1.5.3. Muhasebe Hile Türleri	19
1.5.3.1. Kasti Hatalar	19
1.5.3.2. Kayıt Dışı İşlemler.....	20
1.5.3.3. Zamanından Önce veya Sonra Yapılan Kayıtlar	20
1.5.3.4. Uydurma Hesaplar Açma.....	20
1.5.3.5. Belge Sahtekârlığı.....	20
1.5.3.6. Bilançonun Maskelenmesi	20
1.5.4. Hata ve Hileyi Ayıran Temel Özellikler.....	21
1.5.5. Muhasebe Hata ve Hilelerini Önleme Yöntemleri	22
1.6. Dünyada Oluşan Muhasebe Skandalları	22
1.6.1. Enron Skandalı.....	22
1.6.2. Worldcom Skandalı	23
1.6.3. Parmalat Vakası	24
1.6.4. Cendant Skandalı	25
1.7. Türkiye’de Oluşan Muhasebe Skandalları.....	26

1.7.1. İmar Bankası	26
1.7.2. Pamukbank.....	27
1.7.3. Egebank	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	29
2. MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK.....	29
2.1. Etik Kavramı.....	29
2.1.1. Etik Kavramı Tanımı	29
2.2. Etik Teorileri.....	30
2.2.1. Faydacılık Teorisi	30
2.2.1.1. Bireyci Yaklaşım	31
2.2.1.2. Yararlı Olma Yaklaşımı.....	31
2.2.2. Haklar Teorisi	32
2.2.2.1. Doğruyu Bilme Hakkı.....	32
2.2.2.2. Kişisel Hakkı	32
2.2.2.3. Zarar Verilmeme ve İncitilmeme Hakkı.....	33
2.2.3. Adalet Teorisi	33
2.3. Muhasebe Meslek Etiği	33
2.3.1. Muhasebe Meslek Etiği Yaklaşımları.....	34
2.3.1.1. Teleolojik Yaklaşım.....	34
2.3.1.1.1. Bireyci Yaklaşım	35
2.3.1.1.2. Yararlı Olma Yaklaşımı.....	35
2.3.1.2. Deontolojik Yaklaşım.....	36
2.3.1.2.1. Etik ve Haklar Yaklaşımı.....	36
2.3.1.2.2. Eşitlikçi Yaklaşım.....	37
2.4. Dünyada Muhasebe Etiği İle İlgili Düzenlemeler	37
2.4.1. AICPA'nın Meslek Etiğine Yönelik Kuralları	38
2.4.1.1. AICPA Mesleki Davranış Yasası İlkeleri.....	38
2.4.1.2. AICPA Mesleki Davranış Yasası Kuralları	39
2.4.2. IFAC'ın Meslek Etiğine Yönelik Kuralları	40
2.5. Türkiye'de Muhasebe Etiği İle İlgili Düzenlemeler	41
2.5.1. Maliye Bakanlığı Tarafından Yapılan Düzenlemeler.....	41
2.5.2. 3568 Sayılı Kanuna Göre Meslek Etiği Kuralları.....	42
2.5.3. TÜRMOB Düzenlemelerinde Meslek Etiği Kuralları	45

2.5.3.1. Serbest Muhasebecilik, SMMM'lik Ve YMM'lik Meslek Ahlak Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı	45
2.5.3.2. SMMM'ler Ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmeliğe Göre Uyulması Zorunlu Etik İlkeler.....	47
2.5.4. SPK Meslek Etiği Kuralları	48
2.5.5. KGK Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar	49
2.5.5.1. Temel Etik İlkeler	49
2.5.5.2. Tehditler ve Önlemler	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
3. SM-SMMM-YMM'LERİN HATA VE HİLELER KARŞISINDAKİ TUTUMLARI: İSTANBUL/KARTAL İLÇESİ UYGULAMASI	51
3.1. Araştırmanın Amacı.....	51
3.2. Araştırmanın Kapsamı	51
3.3. Araştırmanın Hipotezi.....	52
3.4. Veri Analizi.....	52
3.5. Araştırmanın Sonuçları	52
3.5.1. Demografik Bulgular	52
3.5.2. Hata, Hile ve Etik Konusunda Ortaya Çıkan Bulgular	54
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	68
EK.1: ANKET FORMU	74
ÖZGEÇMİŞ	79

GİRİŞ

Ekonomi, işletmeler temelinde varlığını sürdürür, gelişir ya da küçülür. Bir ülkenin ekonomisi toplumun refahının da aynasıdır. Ekonomik yapısı sağlam olan bir toplumda peşi sıra sağlık, eğitim, sosyal güvence gibi tüm kavramlar iyileşmeye, gelişmeye başlar.

İşletmelerin mali işlemlerinin düzenli olması rakip ve diğer firmalarla karşılaştırılabilir olması önemli bir olgudur. İşte bu düzeni sağlayan muhasebe kavramıdır. Çeşitli şekillerde tanımlanmış olan muhasebe, kısaca işletme varlıklarının parasal kalemler halinde kayıtlanması denilebilir.

Eskiden sadece büyük dünya şirketleri için geçerli olan uluslararası faaliyetlerde bulunma kabiliyeti, hızla gelişen teknoloji sayesinde globalleşmenin ivme kazanmasıyla artık neredeyse tüm şirketler için olağan olaylar haline geldi. Bu durumun ardından sürüklediği olay ise standartlaşma zorunluluğudur. Özellikle 90'lı yıllarda hız kazanan muhasebedeki standartlaşma ülkemizde de neredeyse aynı hızda takip edilmiş ve Türkiye ekonomisi her ne kadar gelişmekte olan ülke ekonomisi olmaya devam etse de bu konuda dünyanın gerisinde kalmamıştır.

İşte dünya çapında gelişen ekonominin temeli olan işletmelerin muhasebe sistemleri profesyonel muhasebe elemanlarına emanettir. Türkiye'de 3568 sayılı kanun sayesinde sağlam bir zemine oturtulmuş bulunan muhasebe mesleğini yerine getirenlerin unvanları; SMMM ve YMM'dir.

Yukarıda belirtildiği şekilde bir nevi ülkenin kaderini tayin eden işletmelerin muhasebeleri, dolayısıyla çok önemlidir. Meslek mensupları, muhasebe kayıtlarını tutarken, sınıflandırırken, özetlerken ve raporlarken özenli ve titiz davranmak zorundadırlar. Bu durum her ne kadar ilgili kanunun çeşitli maddelerinde ayrı ayrı belirtilse de, ayrıca meslek mensupları sosyal sorumlulukları gereği bu özeni alışkanlık haline getirmelidirler.

Muhasebe sistemi gerek yapısı gereği gerek ülkemizdeki vergi uygulamaları sonucu gerekse başka sebeplerden hataya ve hileye açık bir durumdur.

Muhasebe meslek elemanlarının bahis konusu kayıtlama ve raporlama aralığındaki işlemleri yaparken bir takım yanlışlıklar yapılması olasıdır. Bu yanlışlıkların kasıt olmaksızın yapılması durumu hata, kasıtlı yapılması durumu ise

hile olarak tanımlanmaktadır. Meslek mensupları hata ve hile olasılığının bilincinde olarak gerekli özeni göstermesi etik gereğidir.

Etik, muhasebede genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uyumu belirtmektedir kısaca. Bir diğer anlamda meslek ahlakı olarak tanımlanabilir.

Meslek mensupları muhasebe ile ilgili görevlerini yerine getirirken sadece sözleşme yaptıkları işletmeyi değil; devleti ve toplumu da dikkate almalı ve bu üç unsurun çıkarlarını aynı potada erittikten sonra mesleğin gereklerini düşünmelidir. Etik düşünce bunu gerektirir.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hata ve hile kavramları ele alınmıştır. Bölümün ayrıntılarında hata kavramı derinlemesine incelenmiş sebepleri ve türleri bazında açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından hile kavramı araştırılmış yine sebep ve türleri incelendikten sonra hata ve hilenin önlenme konusuna değinilmiştir. Bölümün sonunda ise ülkemizde ve dünyada meydana gelen muhasebe skandallarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde etik kavramı tanımlanmıştır. Öncelikle genel anlamda etik tanımlamalarına bakıldıktan sonra muhasebe etiği özelinde incelemeye devam edilmiştir. Bölümün devamında yine ülkemizde ve dünyada etik konusunda yapılmış mevzuat çalışmalarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise konuyla ilgili bir anket çalışmasının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Anket çalışması evreni tüm Türkiye'deki muhasebe meslek elemanları olmakla beraber örneklem olarak İstanbul Kartal ilçesinde bağımsız çalışan meslek mensupları seçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUHASEBE MESLEĞİNDE HATA VE HİLE

1.1. Muhasebede Hata Kavramı ve Tanımı

İşletme; üretim araçlarını düzenli bir şekilde bir araya getirerek mal veya hizmet üretimi yapan üretim birimleridir. İşletmelerin kar elde etme, ihtiyaçları giderme ve uzun süreli olma şeklinde üç temel amacı vardır. İşletmelerin varlıklarının devamı için organizasyon gereklidir. Bu organizasyonda muhasebe, halkla ilişkiler, finans, üretim, planlama, satın alma vb. gibi birimler bulunur. Bu birimler işletmenin amaçları doğrultusunda koordineli bir şekilde sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Muhasebe ise, işletmenin kaynaklarının oluşumu, bu kaynakların kullanımı ve finansal durumunu açıklayan bilgileri üreten ve gerekli kişi veya kurumlara bu bilgileri sunan bilgi sistemidir. Muhasebeci ise işletmedeki finansal olayları kayıt eden, sınıflara ayıran, özetleyen, analiz eden ve yorumlayan, sonuçları ilgili kişilere raporlayan kişidir. Muhasebecilerin bu görevlerini yerine getirirken uyması gereken kurallar mevcuttur. Hata, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, istemeden, bilmeden yapılan yanlış, kusur, yanılğı olarak tanımlanır. Borçlar Kanununa göre hata; gerçek hakkında bilinçli olmayan yanlış veya eksiklik halidir. Geniş anlamda hata ise, bilgisizliği de ihtiva eder, yani bilgisizlik hatayı meydana getirir.¹Konumuz olan muhasebede hata ise, çalışanların iradelerinin dışında bilmeden veya istemeden, dikkatsizlik veya bilgisizlik neticesinde yapmış oldukları yanlışlardır.²Muhasebe hatalarını, kanunlara, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, şirket politikalarına ve kabul edilmiş olan diğer ilke ve kurallara kasıtsız biçimde uyumsuz davranmak olarak tanımlayabiliriz. Yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi, muhasebe hatalarını meydana gelmesini sağlayan işlem ve olaylarda bilinçli bir hareket veya amaç yoktur. Çoğunlukla işlem ve vakalardaki yanlışlar, olması gereken özenliliğin gösterilmemesi sebebiyle oluşur. Bu da muhasebe hatalarını muhasebe hilelerinden ayıran en önemli etkendir.³

SAS (Statements On Auditing Standarts) hataları; mali tabloların oluşturulmasında, hesaplarda ve hesap kalemlerinde, muhasebe ilkelerinin

¹ Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 1999 s.457

² Ardiç, O. Ersol E. (2007), Borçlar Hukuku s.68-69

³ Kirik Z. (2007), "Muhasebe Hata Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma", Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.

uygulanmasında ve vakaların yorumlanmasında, matematiksel ve yönetsel yanlışlar olarak belirtilmektedir.⁴

TMS 8 (Türkiye Muhasebe Standartları) ve UMS 8 (Uluslararası Muhasebe Standartları) ise hatayı; finansal tablo kalemlerinin, tarif edilmesi, ölçülmesi, sunulması ve açıklanması esnasında, meydana gelen bilinçli yapılmayan yanlışlıklar olarak tanımlamaktadır. (www.kgk.gov.tr, 08.04.2014).

TMS, UMS ve SAS gibi dünya çapındaki yöntem ve ilkeler muhasebe hatalarının kasten yapılmayan bilgisizlik, dikkatsizlik, yorgunluk, tecrübesizlik gibi nedenlerden kaynaklandığını savunmaktadır.

1.2.Hataların Yapılma Nedenleri

Muhasebe hataları yukarıda belirtilen tanımlardan da anlaşıldığı gibi bilgisizlik, tecrübesizlik, ihmal ve dikkatsizlikten kaynaklanan, muhasebe ile ilgili bütün düzensizlikleri ifade eder.⁵

1.2.1. Bilgisizlik ve Tecrübesizlik

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler işletmelerdeki yapıyı karmaşık hale getirmiştir. Muhasebe bölümünde de mevcut olan bu yapının düzgün bir şekilde işlemesi için muhasebe personellerin ilgili mevzuata, ilke ve kurallara hakim olması gereklidir. Bu konuları bilmeyen muhasebe personeli muhasebede çeşitli düzensizliklere yol açabilmektedir. Zira, bilgili ve tecrübeli bir çalışanın bulundurulması, hataların meydana gelmesini önleyebileceği gibi işletmenin verimliliğini de arttırabilir. Bunlara ilave olarak işletmenin çalışanlarını eğitime tabi tutması, seminer, panel veya konferanslara katılmalarını sağlaması ve bu yöntemlerle bilgi düzeylerinin arttırılması hataların azaltılmasında alınabilecek diğer önlemlerdir. Ayrıca yeni işe başlayan muhasebe personellerine işe uyum süreçleri zarfında partnerle eşlik edilmesi de bilgisizlik ve tecrübesizlikten kaynaklanan hataları en az düzeye indirecektir.⁶

---

⁴ Özşahin G. (2000) "Bağımsız Denetçinin Hata ve Hilelere Karşı Sorumluluğu", Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi, Yeterlilik Etüdü" s.88

⁵ Maliye Bakanlığı Gelirle Genel Müdürlüğü, Revizyon ve İşletmelerde Vergi İncelemesi,

⁶ Koca N., (2010), "Muhasebe Denetiminde İç Kontrolün Hata ve Hileleri Önlemedeki Rolü ve Bir Alan Çalışması" Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi),s.33-35-37

1.2.2. İhmal ve Dikkatsizlik

Muhasebe işlemlerinde bilgi ve tecrübe kadar özen ve titizlikte önem arz etmektedir. Gerekli özen gösterilmediği takdirde muhasebe akışı bozulur ve hatalar oluşur. Bu hatalar ay sonlarında düzenlenen mizanlarda veya bu kayıtlarda zarar gören üçüncü şahısların uyarmaları yoluyla fark edilir. Gelişmiş ve sağlıklı işleyen iç kontrol sistemi bulunan işletmelerde bu hatalar çok daha kısa sürelerde fark edilerek daha büyük hataların olması engellenir.⁷

1.3. Hataların Sınıflandırılması

Muhasebe hatalarının; muhtevası açısından, sonuçları açısından ve etkileri açısından sınıflandırmak mümkündür.⁸

1.3.1. Hataların İçerik Açısından Sınıflandırılması

İçerikleri bakımından muhasebe hataları nitel ve nicel olarak ikiye ayrılır.⁹

1.3.1.1. Nitel Muhasebe Hataları

Ölçülemeyen, sayılamayan, miktarı tespit edilemeyen sözcükler nitel anlamlı sözcüklere nitel anlamlı sözcük denir. Nitel hatalar muhasebe usullerinin tam olarak uygulanmaması sebebiyle oluşan hatalardır. Diğer adı usul hatalarıdır. Satış faturasında sıra ve seri numarasının bulunmamasını bu hata türüne örnek olarak gösterebiliriz. Bu hata türü hesap kalanlarını etkilemez ancak nicel hataların doğmasını kolaylaştırır.

1.3.1.2. Nicel Muhasebe Hataları

Ölçülebilen, sayılabilen, miktarı tespit edilebilen sözcüklere nicel anlamlı sözcükler denir. Bu tür hatalar hesap kalanlarını dolayısıyla mali tabloları etkilemektedir. Bu sebeple mali tablo denetiminde nicel hatalara nitel hatalardan daha çok önem verilir.

---

⁷Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal Muhasebe Ve vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri s.21

⁸ Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan ,Mehmet. Elitaş, Cemal age. s.22-23-24

⁹ Gürbüz Hasan 1990, Muhasebe Denetimi, Bilim Teknik Yayınevi s.62-63

1.3.2. Hataların Sonuçları Açısından Sınıflandırılması

Sonuçları bakımından muhasebe hataları önemli muhasebe hataları ve önemsiz muhasebe hataları olmak üzere ikiye ayrılır.¹⁰

1.3.2.1. Önemli Muhasebe Hataları

Miktar ve meblağ açısından önemli, sonuçları bakımından ağır ve ciddi sonuçlar oluşturan muhasebe hatalarıdır. Bu hatalar belirlenerek düzeltilmezse bu muhasebe verilerini kullanan karar vericilerin kararlarında etkili olur.

1.3.2.2. Önemsiz Muhasebe Hataları

Mali tablo kullanıcılarının karar almalarında olumlu ya da olumsuz bir etkiye neden olmayan ve denetçiler tarafından düzeltilmesine gerek duyulmayan hatalardır. Hatanın önemli veya önemsiz ayrımı muhasebe ve denetim teorisinde tam olarak tanımlanamamıştır. Önemlilik sadece kesin rakamlarla ve oranlarla ortaya çıkarılabilir. Ölçüt olarak kullanılan bu oranlar inceleme alanında, incelenen şirketin, inceleme konusunun ve denetçinin özelliklerine göre değişiklik göstermektedir.

1.3.3. Hataların Etkileri Açısından Sınıflandırılması

Sonuçları bakımından muhasebe hataları, bilançoju etkileyen muhasebe hataları, gelir tablosunu etkileyen muhasebe hataları ve bilanço ve gelir tablosunu etkileyen muhasebe hataları olmak üzere üçe ayrılır.¹¹

1.3.3.1. Bilançoju Etkileyen Muhasebe Hataları

Bu şekildeki hatalar yalnızca bilançoju etki eder. Örneğin sermaye hesabına alacak olarak kaydedilmesi gereken rakam dağıtılmayan karlar hesabına yazılırsa bu hata bilançoju etkiler. Duran varlıklara kaydedilmesi gereken varlıkların dönen varlık olarak tasnif edilmesi de bu türden hatalardandır. Düzeltilmediği takdirde gelecek dönemlerdeki hazırlanacak bilançolar da hatalı olabilecektir.

---

¹⁰ Gürbüz Hasan. Age. s.63-64

¹¹Güredin, Ersin (1994), Denetim, Beta Basım Yayım Dağıtım, s.336-337

1.3.3.2. Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları

Bu tip hatalar sadece gelir tablosuna etki eder. Örneğin faiz geliri hesabına alacak olarak işlenmesi gereken tutar satışlar hesabına işlenebilir. Bu durum gelir tablosunun hatalı olmasına neden olur. Bu işlem sebebiyle ilgili dönem gelir tablosu hatalı olur. Ancak, gelecek dönem finansal tabloları etkilenmez. Çünkü hata sadece geçici hesapları etkilemiş ve geçici hesaplar da dönem sonunda kapatılmıştır.

1.3.3.3. Bilanço ve Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları

Normalde en fazla karşılaşılan muhasebe hatalarıdır. Bu hata türünü kendi içinde dengelenen ve dengelenmeyen olarak ikiye ayırabiliriz. Dengelenmeyen muhasebe hatalarında lüzumlu düzeltmeler yapılmazsa bir ya da daha çok bilanço hesabı hatalı olarak raporlanmaya devam eder. Örneğin, amortisman giderinin yanlış hesaplanmasıdır bu hata tipine örnektir. Dengelenen muhasebe hataları ise, bir birini takip eden iki dönem sonunda dengelenen hatalardır. Bu hatalar çoğunlukla nakit ödenmiş giderler, nakit alınan gelirler, ödenecek gider, tahsil olunacak gelirler gibi tahakkuklar sırasında yapılan hatalardır.

1.4. Hata Çeşitleri

1.4.1. Matematik Hataları

Muhasebe işlemlerinin oluşturulmasında defter veya belgeler üzerinde, matematiksel hesaplama yanlışlıklarından kaynaklanan hatalardır. Sürekli envanter yöntemini kullanan bir işletmede, satılan ticari malların maliyeti hesabının 200,000 TL yerine yanlışlıkla 250,000 TL şeklinde toplanması ve kar-zarar hesabına aktarılması, birikmiş amortismanlar hesabının 3.000,00 TL iken, yanlışlıkla 5.000,00 TL toplanması bu hata türüne örnek olarak gösterilebilir. Verilen bu iki örnekte de hatalar sebebiyle dönem karı düşük çıkacak ve ödenmesi gereken vergi de yanlış hesaplanmış olacaktır.

Bu tür hatalar bilgisayar programları sayesinde en aza inmiş durumdadır ancak muhasebe çalışanlarının bilgisayara hatalı yazımından kaynaklanan hatalar da mevcuttur. Bu hataların kayıtlar üzerinden tespiti çift kayıt sistemi sebebiyle mümkün değildir. Ancak belgeler üzerinden yapılan aritmetik incelemeler sayesinde hatalar ortaya çıkabilir.

Genellikle yapılan matematiksel hatalar aşağıdaki gibidir. ¹²

- a) Envanter cetvellerinin hesaplanması sırasında yapılan hatalar,
- b) Amortisman tutarlarının yanlış hesaplanması,
- c) Maaş bordrolarının oluşturulması esnasında yapılan hatalar,
- d) KDV tutarının yanlış hesaplanması,
- e) Yeniden değerlendirme işlemleri esnasında yapılan hatalar.

1.4.2. Kayıt Hataları

Muhasebe işlemlerini kayıtları esnasında yapılan sayısal ve hesap yanlışlıklarına kayıt hataları denir. Kayıt hataları;

- Rakam hataları,
- Hesap hataları,
- Borç ve alacağın karıştırılması şeklinde üçe ayrılır.¹³

1.4.2.1. Rakam Hataları

Kayıt için kullanılan belgelerden tutarların deftere veya bilgisayar programına yanlış olarak kaydedilmesidir. Bu hata türünde hesap doğru kullanılmakta sadece tutar yanlış kaydedilir. Rakam hatalarının çoğunluğu rakamda bulunan sıraların fazla veya eksik kaydedilmesi ya da takdim tehir (rakamların yer değiştirmesi) şeklinde olur.

Örnek: 1

Açelya işletmesi 01.02.2017 tarihinde Nergis Ltd.Şti'ye elden oluşan borcuna istinaden 253,000 TL'lik bir çek düzenleyerek teslim etmiştir. İşlemin yevmiye kaydı şöyledir.

_____ 01.02.2017 _____	
320 SATICILAR	235.000,00
103 VER. ÇEKLER	235.000,00
VE ÖDEME EMİRLERİ	
Nergis işletmesine çek verilmesi	
_____ / _____	

¹² Irmak R., Kurnaz, G., Çağlayan, B., Bal, B., 2002. Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri ve Hesapların Denetimi, Vergi Denetmenler Derneği Yayınları, Ankara, s.30-33

¹³ Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal age.s.26-28

Yukarıdaki kayıta Açelya şirketinin 253,000 TL yazılı verdiği çek yevmiye defterine hata ile 235,000 TL şeklinde kayıt edilmiştir. Oluşan hatanın 05.02.2017 tarihinde anlaşıldığını düşünerek aşağıdaki şekilde düzeltebiliriz.

_____ 05.02.2017 _____	
320 SATICILAR	18.000,00
103 VER. ÇEKLER	18.000,00
VE ÖDEME EMİRLERİ	
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	
_____ / _____	

Örnek: 2

Çolakoğlu A.Ş. 26.05.2017 tarihinde 20 numaralı fatura ile 2.500,00 TL + 450,00 TL mal satın almış, KDV bedeli nakit kalanı için senet düzenlenmiştir. Yevmiye kaydı;

_____ 15.01.2017 _____	
153 TİCARİ MALLAR HS.	25.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV	450,00
100 KASA HS.	450,00
321 BORÇ SENETLERİ HS.	25.000,00
Senet karşılığı Mal Alış Kaydı	
_____ / _____	

Bu durumda 2.500,00 TL alınan mal 25.000, 00 TL olarak kayıtlara geçmiştir. Bu kaydın düzeltme kaydı;

_____ 15/01//2017 _____	
321 BORÇ SENETLERİ HS.	22.500,00
153 TİCARİ MALLAR HS.	22.500,00
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	
_____ / _____	

¹⁴ Keskin Serkan (2014), Muhasebe Hata ve Hileleri Karşısında Etik Tutumlar. Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi

1.4.2.2. Hesap Hataları

Muhasebe olay ve işlemlerinin doğru şekilde algılanmaması, vergi kanunları ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin doğru bir biçimde bilinmemesi nedeniyle, defterlere girilecek işlemler ilgili hesap yerine başka bir hesaba kaydedilir.

Örnek: 1

08.03.2017 tarihinde süresi dolan 35.000 TL değerindeki alacak senedi tahsil edilmiştir ve kaydı aşağıdaki gibidir.

_____ 08.03.2017 _____	
100 KASA HS.	35.000,00
321 BORÇ SENETLERİ HS.	35.000,00
Vadesi gelen senedin tahsili	

_____ / _____

Görüldüğü gibi 121 Alacak Senetleri olması gereken hesap 321 Borç Senedi olarak kaydedilmiştir. Bu kaydın düzeltme kaydı aşağıdaki gibidir.

_____ 08.03.2017 _____	
321 BORÇ SENETLERİ HS.	35.000,00
121 ALACAK SENETLERİ HS.	35.000,00
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	

_____ / _____¹⁵

1.4.2.3. Borç ve Alacağın Karıştırılması Hataları

Muhasebeleştirilecek olay ve işlemlerin kayıtları sırasında, olması gereken hesabın alacak ve borcunun karıştırılarak kayıt edilmesidir.

Örnek

Çobanoğlu işletmesi 19.04.2017 tarihi itibarıyla Çiftçioğlu A.Ş.'ye karşı olan 30.000,00 TL borcunu banka havalesi yoluyla ödemiştir.

¹⁵ Kirik, Z age.s.48

_____ 19.04.2017 _____	
102 BANKALAR HS.	30.000,00
320 SATICILAR HS.	30.000,00
Satıcılara Olan Borcun Banka Havalesi Yoluyla Ödenmesi	
_____ / _____	

Bu yevmiye kaydında 320 Satıcılar hesabına ödeme yapılmasından dolayı borçlandırmak gerekirken alacaklandırılmıştır. Bu kayıt şu şekilde düzeltilmelidir.

_____ 19.04.2017 _____	
320 SATICILAR HS.	60.000,00
102 BANKALAR HS.	60.000,00
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	
_____ / _____ ¹⁶	

1.4.3. Nakil Hataları

Muhasebe meslek mensuplarının, muhasebeyle ilgili işlem ve olayları, sayfaya, deftere, mizana veya yevmiye defterine, kaydedilen bir işlemin büyük defterlere aktarırken yapılan rakamsal veya hesap yanlışlıklarıdır. Günümüzde bilgisayar paket programları kullanıldığı için bu tür hatalar azalmıştır.

Örnek:

K işletmesinde 28.01.2017 tarihinde 28,000 TL'lik büro araç gereçleri alınmış ve şu şekilde yevmiye ve büyük defterlere kayıt edilmiştir.

_____ 28.01.2017 _____	
770 GENEL YÖNETİM GİD.	28,000
100 KASA H.	28,000
Kırtasiye malzemesi alınması	
_____ / _____	

Büyük defterlere kayıt:

100 KASA HESABI	760 PAZ.SAT.DAĞ.GİD.HS.
28.000,00	28.000,00

¹⁶ Keskin, Serkan age.s.11

Bu örnekte, yevmiye defterine düzgün, büyük deftere hatalı kayıt yapılmıştır. Böylece, genel yönetim giderine yazılması gereken tutar yanlışlıkla pazarlama satış dağıtım giderine kaydedilmiş aslında var olmayan bir pazarlama gideri meydana gelirken, var olan bir yönetsel gider ise defterlere yazılmamıştır.¹⁷

1.4.4. Unutma Hataları

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan “Dönemsellik” kavramına göre muhasebe kayıtlarının ait olduğu dönemde kayıtlara alınması zorunludur. Unutma sonucu ilgili döneme kaydedilmeyen veya kayıtlara hiç alınmayan işlemlerde unutma hatası kapsamındadır.

1.4.5. Tekrar Kayıt Hataları

Herhangi bir muhasebe işleminin kayıtlara birden fazla alınması yani mükerrer kayıt yapılması tekrar kayıt hatasıdır.

1.4.6. Bilanço Hataları

Bilanço, bir işletmenin belirli bir dönemdeki varlıkları ile bu varlıkları sağladığı kaynakları gösteren mali tablodur. Yasal düzenlemeler sebebiyle bilanço düzenlemede uyulması gerekli kurallar mevcuttur. Bilgi kullanıcılarına doğru bilançonun iletilmesi içinde bu kurallara uymak önem arz etmektedir.

Bilanço hatalarını, değerlendirme hatları ve hesapların birleştirilmesi olarak iki grupta inceleyebiliriz.

1.4.6.1. Değerleme Hataları

Bilançoda bulunan varlıkların ve kaynakların bilanço tarihindeki gerçek değerlerinin görünmesi gereklidir. Olması gereken durum ile var olan durum arasındaki farkı düzeltmek için yasal kurallar çerçevesinde değerlendirme yapılmalıdır. Bu kuralların aksine yapılan her türlü işlem değerlendirme hatasıdır.

---

¹⁷ Kirik, Zafer age.s.48

1.4.6.2. Hesapların Birleştirilmesi

İşletmeler yaptıkları işlemleri ve bu işlemler ile alakalı kayıtları Tek Düzen Hesap Planı temelinde farklı hesaplarda takip etmesi gerekirken, sadece bir hesap altında izlemesi ya da hesapları birbirine takas etmesi sonucunda meydana gelen hatalardır.¹⁸

1.4.7. Devir Hataları

İşlemlerin defterden deftere veya defterden mizana gibi aktarımı sırasında oluşan hatalara devir (aktarma) hataları denmektedir.¹⁹

1.4.8. Telafi Edici Hatalar

Muhasebe çalışanlarının yapmış oldukları hatalarını düzeltmek adına yaptıkları hatalardır. Ayrıca, dürüst olmayan muhasebe çalışanları bulmak istemedikleri ya da bulamadıkları hatayı gizlemek adına kasten telafi edici hata yapabilirler ki bu işlem hileye girer.²⁰

1.4.9. Vergi İncelemelerindeki Hatalar

Vergi incelemeleri sırasında en çok karşılaşılan muhasebe hatalarını şöyle sıralayabiliriz.

- Değerleme Hataları
- Amortisman ve Yeniden Değerleme Uygulamalarında Yapılan Hatalar
- Katma Değer Vergisi Uygulamalarında Yapılan Hatalar
- Gider ve Maliyet Artırıcı Harcamalar
- Tevkifat (Stopaj) Uygulamasında Yapılan Hatalar
- Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşlerinde Karşılaşılan Muhasebe Hataları
- Muafiyet ve İstisna Uygulamalarına İlişkin Muhasebe Hataları
- Sabit Kıymet Yenileme Fonu Uygulamalarındaki Hatalar
- Diğer Muhasebe Hataları²¹

¹⁸ Okay, Suat (2011), Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi s.44-45-46

¹⁹ Anuk, Seçkin Ayan (2015), Muhasebe Hata ve Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik, Yüksek Lisans Tezi s.53

²⁰ Aksoy, T., (2006), Etik; Ulusal ve Uluslararası Etik İlkelerine Yönelik Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Muhasebe Meslek Etiği, Yetkin Yayınları, Ankara s.28

²¹Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal age.s.41-45

1.4.10. TMS 8 Muhasebe Hataları

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu 22.02.2004 ve 2004/6924 sayılı kararı ile finansal tabloların gerçek, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir, karşılaştırılabilir ve tutarlı bilgiler üretmek için Türkiye Muhasebe Standartlarının oluşturulmasını öngörmektedir. Bu standartlar, muhasebe politikalarının seçimi, değiştirilmesi, hataların düzeltilmesi ve açıklama esaslarını düzenlemek amacı ile oluşturulacaktır. Standart ayrıca finansal tabloların güvenilirliğini, geçerliliğini ve önceki dönemin tablolarıyla karşılaştırılabilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu standarda göre hatalar, işletmenin ilgili dönemin ya daöncesindeki dönemlerin muhasebe tablolarında güvenilir bilgiyi kullanmamasından ya da yanlış kullanmasından oluşmaktadır. Standart gereği, hata ilk finansal tabloda geriye dönük olarak düzeltilmelidir. Düzeltme esnasında yapılması gerekenler aşağıdaki gibidir.²²

- Hatanın yapıldığı dönemin ve içinde bulunulan dönemin tutarları karşılaştırılarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir,

- Önceki dönemlere ait hataların düzeltme ekleri fark edilen dönemin kâr ve zararına eklenemez. Bu farkın hazırlanan en eski finansal tabloya kadar her finansal tabloda yeniden düzenlenmesi yapılmalıdır,

- Karşılaşılan hatanın en eski finansal tablodan önce meydana gelmesi halinde varlık, yabancı kaynak, öz kaynak açılış tutarlarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir,

- Tahminlerle yapılan muhasebe değişiklikleri hataların düzeltilmesinden ayrı tutulmalıdır. Çünkü tahminler gerçek değerlere dayanmadığı için yeni bilgiler finansal tablolarda değişikliklere neden olacaktır.²³

1.5. MUHASEBEDE HİLE

1.5.1. Hile Kavramı ve Tanımı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde hile, birini kandırmak aldatmak için yapılan düzen, dolap, oyun olarak tanımlanmıştır. Muhasebe hileleri, bilerek, isteyerek ve çıkar elde etmek için bilinçli olarak yapılan, yapan tarafından önceden planlanan, kurgulanan eylemlerdir.²⁴Muhasebedeki hilenin gerçek unsuru olan bilinçli hareket,

²²<http://www.kgk.gov.tr>. 15.04.2014

²³ Kirik, Zafer age.s.50

²⁴Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal age.s.49

kişinin kanuna karşı bir işlem içerisinde olduğunun farkında olması ve bu hareketi ilerek ve isteyerek gerçekleştirmesidir. Öte yandan kasıt, bilinçli bir iradeyi ifade eder²⁵. Hileler genelde defter ve belgeler üzerinde bilinçli bir şekilde yapılması sebebiyle muhasebe sistemi içerisinde kendiliğinden meydana gelmezler. Hatta kasıtlı yapılması sebebiyle meydana getirilmesi oldukça güçtür.²⁶Muhasebe hataları daha çok kayıtlar üzerinde yapılırken, hileler belgeler üzerinde yapılmaktadır. Hilelerin hatalara nazaran ortaya çıkarılmaları daha zordur. Bunun sebebi hileyi meydana getiren şahıs sisteme zarar vermenin yanında faaliyetlerini de saklamaya çalışmaktadır. Hilenin ortaya çıkarılması halinde devletçe uygulayanlara ağır kanuni yaptırımlar getirilmiştir. Vergi Usul Kanunumuzda hile ile ilgili hükümler yer almaktadır.

Bozkurt'a göre ise işletmelerde hileler çalışanlar ve üçüncü kişiler tarafından da yapılmaktadır.²⁷

- İşletme personelinin yaptığı hileler,
- Şirket yöneticilerinin yaptığı hileler,
- Yatırımlarla alakalı hileler,
- Satıcılar tarafından yapılan hileler,
- İşletmenin müşterilerince yapılan hileler.

1.5.2. Hile Yapma Nedenleri

1.5.2.1. İşletme Yöneticileri Tarafından Yapılan Hilelerin Nedenleri

İşletme yöneticileri tarafından yapılan hileler, defter kayıtları ve mali tablolarda yapılan aslına aykırı olan ayarlamalardır. Yönetenlerin hileleri sebebiyle işletmeye verdikleri zararlar, işletmenin diğer çalışanlarının verdiklerinden on altı misli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yönetimin bu şekildeki davranışlarından dolayı mali tablolara göre karar veren alıcılar, ortaklar, pay sahipleri, borç verenler hatta bazen işletmelerin kendileri bile zarar görebilirler.²⁸İşletmelerde muhasebe

²⁵Özbirecikli, Mehmet (2006) "Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme" Muhasebe Denetimi Bakış Dergisi, Yıl:5 Sayı:18 Nisan s.5

²⁶ Muhasebe Hesap Uzmanları Derneği, (2004) age.s.151

²⁷ Bozkurt, Nejat (2000) age s.16

²⁸www.alomaliye.com

işlemlerinin bir kısmının yinelenmesi, yöneticilerce hileli işlemlerin yapıldığına dair kanaat uyandırır.

Yöneticilerce yapılan hilelerin nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- İşletmeye ait kıymetleri kendi hesaplarına geçirmelerini saklamak
- İşletme sahiplerinin birbirlerini yanlış yönlendirme isteği
- Kar dağıtımını azaltma isteği
- Yolsuzlukların saklanması,
- Alınmaması gereken devlet teşviklerinden yararlanma isteği,
- Daha az vergi ödeme arzusu.

İşletme sahipleri ve yönetenlerince meydana getirilen ve kendilerine veya ortaklara üstünlük getirecek diğer üçüncü şahıslara zararlı olabilecek muhasebedeki hileleri ve sebeplerini aşağıdaki başlıklarla açıklayabiliriz,

- Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemeler,
- Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemelerin nedenleri.

1.5.2.1.1. Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemeler

Yöneticilerin hileli işlem yapma sebeplerinin başında vergi kaçırma amacı gelir. Çeşitli yöntemlerle giderler yüksek gösterilerek ya da gelirler düşük gösterilerek kar olduğundan düşük gösterilir. Bu şekilde daha az vergi ödeme yolu seçilir. Karı azaltmak için kullanılan diğer hileli yollar ise, cironun saklanması, stoklar üzerinde oynamalar, fazla amortisman ve karşılık ayrılmasıdır. Yöneticiler bunların dışında zarar yerine kar gösterme yolunu da seçebilirler. Bu hileli işlem türünü genellikle halka açık şirketlerde görmek mümkündür. Bu şekilde işletmenin finansal durumu olduğundan iyi gösterilerek işletmenin piyasa değeri arttırılır. Bu şekilde işletme daha fazla kaynak sağlayabilmektedir. Hileli şekilde karı az gösterme durumu daha çok orta ve küçük ölçekli işletmeler de söz konusudur. İşletmeler ölçek olarak büyüdükçe kendilerini daha iyi gösterme fikirleri gelişir.²⁹

---

²⁹ Bozkurt, Nejat age.s.15-22

1.5.2.1.2. Şirketleri durumundan daha iyi ya da kötü göstermeye yarayan düzenlemelerin nedenleri

İşletmeler tarafından mali tabloların özellikle bilançonun olumlu şekilde düzenlenmesine “bilanço güzelleştirme” adı da verilmektedir. Mali tabloların olumlu şekilde düzenlenme nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Şirkete gereken dış finansmanı daha pahalı ya da ucuza alabilmek,
- İkidenden fazla ortağı olan şirketlerde bütün ortakların istek ve arzularına cevap verebilmek amacıyla daha çok kar payı dağıtmak,
- Şirketin dışarıya görüntüsünü güçlü kılmak,
- Sermaye piyasasında alım satıma konu olan hisse senetlerinin değerlerini yükseltmek,
- Muaccel hale gelmiş vergileri ödeyebilmek,
- Muhtemel ortakların şirket bünyesine girmelerini cazip hale getirmek.

Mali tabloların olumsuz şekilde düzenlenmesinin nedenlerini ise aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Ortaklığı bırakan kişilerle ya da varisleri ile işletme çıkarlarına uygun bir şekilde anlaşma yapmak,
- Şirketin diğer ortaklarına olabildiğince az kar dağıtmak hatta dağıtmamak,
- İşletmenin sermaye piyasasında alım satıma konu olan hisse senetlerinin piyasa fiyatlarını en aza indirmek,
- Ödenmesi gereken vergiyi mümkün olduğu kadar az ödemek.

1.5.2.2. İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hilelerin Nedenleri

Geleneksel hile araştırmalarından olan Dr. Donald Cressey” in araştırması hilenin neden yapıldığı sorusuna en iyi cevabı almayı sağlamaktadır. Hilenin arkasındaki motivasyonların bulunması hileyi önlemek açısından oldukça önemlidir. Önemli bir hile araştırmacısı olan Dr. Donald Cressey, insanların neden hile yaptıklarını açıklayan hile üçgeni teorisini geliştirmiştir. Cressey, hile yapmaktan dolayı suçlu bulunan mahkûmlarla görüşme kararı almış ve hapisanede yaklaşık 200 mahkûmla görüşme yapmıştır. Araştırmada gelinen sonuç kişilerin hileye eğilimleri; baskı, fırsat ve kendini haklı gösterme unsurları bir araya geldiğinde artmaktadır” şeklinde olmuştur. Hile yapılmasını engelleme ve hileleri araştırmada

etkin olabilmek amacıyla, şahısları hile yapmaya yönelten sebepleri ilk olarak kavramak gerekir. Fırsat, baskı ve bahane üç zorunlu sebep şeklinde tüm hile türlerinin yeknesaklaştırılmasında genel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki hile üçgeninin ilerleyişi şöyle bir örnek üzerinden açıklanabilir.

İşletme çalışanlarından biri, daha fazla para kazanma isteğiyle yatırım amaçlı yüksek miktarda bir borç almıştır. Gelirinin borcunu karşılamaya yetmemesi sebebiyle ilgili borcu ödeyememiş ve ölümle tehdit edilmeye başlamıştır. **“Baskı”**

Şirketin iç kontrol sistemi ve yeterli iç denetim olmadığından bu kişi yakalanma ihtimalinin olmadığını düşündüğünden işletmenin paralarını kendi hesabına geçirmektedir. **“Fırsat”**

Yakalanırsa, suç ve ahlaksızca olduğunu bilse de zimmetine geçirdiği parayı bir süre sonra yerine koymayı düşündüğünü ve bu sebeple üzerine suç atılabileceğini düşünmediği gibi bahaneler söyleyerek kendi kendisini haklı gösterme çabası içine girebilmektedir. **“Haklı Gösterme”**³⁰

1.5.2.2.1. Çalışanları Hile Yapmaya İten Baskı Unsuru

Personelin, parasal ve statü ile ilgili problemlerinin ya da kendisi ile ilgili sorunlarının artarak, işlerinin zor durumda bulunduğunu anladıkları anlarda meydana gelen unsur baskı unsurudur. Baskı unsurları ikiye ayrılır.

- *Kötü Alışkanlıklardan Doğan Baskılar*
- *Mali Nitelikli Baskılar*³¹
-

³⁰ Alptekin, Müjder, **“İşletme Çalışanlarını Hile Yapmaya İten Nedenler”**, <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/mujderalptekin/003/>

³¹ Bozkurt N.ages.65

1.5.2.2.2. Personelin Hile Yapmasında Fırsat Unsuru

Personelin hile yapmayı planlaması, yapması ya da nasılsa yakalanmam hissine kapılması bir fırsatın bulunduğu işaretidir. İşletmelerin hileye karşı dikkat edeceği çok önemli bir unsurdur. Hile yaparsa yakalanacağını düşünen personel hile yapma çabasına girişmemektedir. Ancak ortaya çıkma olasılığının çok az olduğunun bilincinde olan personelin hileye kalkışma olasılığı çok daha yükselmektedir.

Doğru çalışan bir iç kontrol, hile yapılmasının önünde önemli bir engel oluşturur veya yapılan hileleri ortaya çıkartmada büyük fayda sağlar. Hile yapan personel ortaya çıkarıldığında hemen cezalandırılmalıdır. Yönetimin bu tür olayların ciddiyetle üzerinde durmaları gerekmektedir, tersi durumda personelin hile yapmasına uygun ortam oluşmaktadır.

1.5.2.2.3. Yapılan Hileyi Haklı Gösterme Çabaları

İşletme çalışanı hileyi yaptıktan sonra yakalanma durumunda psikolojik olarak kendini haklı gösterme çabasına girmektedir. Bu durumda çalışanın inandırma çabasında kullandığı nedenler aşağıdaki gibidir.

- Şimdiye kadarki yaptığım işlerin karşılığı idi,
- Başarılarıma rağmen ödüllendirilmemişim,
- Her kes hile yapıyor,
- Arkadaşlarımdan tuzağına düştüm,
- Paraları çalmadım, ödünç almıştım,
- İlk kez böyle bir şey yapmıştım,
- Suç olduğunu bilsem yapmazdım,
- Önemli bir amacım vardı.

Görüldüğü gibi işletmelerin hileleri önleyici tedbirler konusunda çok titiz davranmaları özellikle iç kontrol sisteminin verimliliğine dikkat etmeleri gerekmektedir.³²

1.5.3. Muhasebe Hile Türleri

1.5.3.1. Kasti Hatalar

Muhasebe hataları bilgisizliğe ve dikkatsizliğe dayanır. Bu hatalar bilinçli bir şekilde yapıldığında kasti hata meydana gelir. Buda hile anlamına gelir.

---

³² Bozkurt, N. Age.s.169

1.5.3.2. Kayıt Dışı İşlemler

Kayıt dışı işlem; bazı işlemlerin bilinçli şekilde belgesiz yapılması veya resmi defterlere kayıt edilmemesi olarak meydana gelen hilelerdir. Fatura alması gerekirken almamak, fatura kesmemek ya da var olan bir faturayı saklamak kayıtlara almamak, kayıt dışı yapılan olaylar arasında sayılabilir. Bunlar gibi olaylar şirketlerin ödemesi gereken vergilerden kaçınma olarak anlaşılmaktadır ve muhasebe hilesi şeklinde tanımlanabilmektedir.

1.5.3.3. Zamanından Önce veya Sonra Yapılan Kayıtlar

Muhasebe işlemlerinin yapıldığı tarih önemlidir ve VUK'da belirtilen süre içerisinde kayıtların yapılması gereklidir. Bazı meslek mensupları çıkar amacıyla işlemleri olduğundan önce veya sonra kaydetmektedirler. Örneğin yılsonunda alınan malların stok girişleri sonraki bir tarihe bırakılarak bilanço gününde fazla mal stokunun görünmesi engellenmiş olur.³³

1.5.3.4. Uydurma Hesaplar Açma

Kazancı saklamak ya da giderleri gerçekteki halinden yüksek kaydederek vergi ödememek amacıyla aslında var olmayan insanlar adına yalan yere, yanıltıcı hesap açılmasıdır. Bu şekilde açılan yalan hesaplar sonradan uygun bir hesapla karşılaştırma yapılarak kapatılır.³⁴

1.5.3.5. Belge Sahtekârlığı

VUK'a göre sahte belge, "gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgedir". Yine VUK'a göre yanıltıcı belge ise, "gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibarıyla gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belgedir" şeklinde tanımlanmaktadır.

1.5.3.6. Bilançonun Maskelenmesi

Bilanço, bir işletmenin belirli bir dönemdeki mali durumunu, varlıklarını ve kaynakları gösterir. Bilançonun düzenlenmesinde uyulması gereken yasal

³³Hüseyin Bayraklı, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal age.s.80

³⁴MHUD.age.s.130

düzenlemeler, ilkeler mevcuttur. Bilanço hileleri; sebeplerine göre bilanço makyajlama şeklinde bilinen bilanço üzerindeki rakamların olduğundan çok gösterilmesi veya rakamların olduğundan az gösterilmesi olarak yapılmaktadır. Bu hilelerin zarar verdikleri, işletmenin kendisi, alıcılar, ortaklar ve pay sahipleridir.

1.5.4. Hata ve Hileyi Ayıran Temel Özellikler

Muhasebede yapılan hataların sebepleri bilgisizlik ve dikkatsizlik dolayısıyla bilinçli olmayan nedenlerle ortaya çıkarken, hileler kasıtlı şekilde ve bilinçli bir şekilde oluşturulmaktadır. Hile ile hatayı birbirlerinden ayırmayı sağlayan en önemli faktör, finansal tabloların gerçek dışı olarak hazırlanmasının sebeplerinin bilinçli bir şekilde yapılıp yapılmadığıdır.³⁵ Genel olarak hataların çoğunlukla çalışan tarafından bilinçli bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Oysa hileler çoğunlukla işletme yöneticileri ve ortakları tarafından birçok nedenle yapılmaktadır. Oluşma süreci de hilenin sebebine göre farklılaşır. Hilenin sebebi vergi ödemesini azaltmakla başlayıp ilk olarak şirketin durumu kötü olduğu durumlarda kredi verenlere daha kolay ulaşabilmek amacıyla işletmenin gerçek halinden daha iyi gösterilmesine kadar uzanır.³⁶

Aslında hata da hile de vergi ve muhasebe normlarının tersine işlem yapılması durumudur. Ancak, hata ve hile ilişkisinde maddi unsur aynıyken manevi unsurda değişiklik var olmaktadır. Maddi şekilde iki işlem de sakıncalı olmasına rağmen manevi olarak biri kasıtlı bir şekilde yapılmıştır, diğeri kasıtsız olarak yapılmıştır.³⁷

Hatalar genelde kayıtlarla sınırlı olmasına rağmen hileler hem yapılan kayıtlar da, yanlış kayıtların gizlenmesinde ve belgelerde yapılmaktadır. Hataları tespit etmek daha kolay iken, hileleri tespit etmek çok daha zordur.³⁸

Hata yapanlar sadece birilerine zarar verirler ancak kendilerinin bir menfaatleri olmaz. Hile yapanlar ise kendileri veya başkaları menfaat elde etmektedir.³⁹

---

³⁵ Erdoğan, N. (2002). Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS No.82.Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı 6. s.21

³⁶ Erol, Mikail (2008), İşletmelerde Yaşanan Yolsuzluklara (Hata ve Hileler) Karşı Denetimden Beklentiler

³⁷ Gürsoy, H., 2009. Muhasebe Hilesi. Yaklaşım, Sayı 203

³⁸ Altındağ M., 2001. Vergi ve Revizyon Rehberi. Yaklaşım Yayınları s.685

³⁹ Dumanoglu, S., 2005. Hata ve Hile Ayırımı: Hile Denetimi. Marmara Üniv.I.I.B.F Dergisi, Cilt XX, Sayı 1.s.349

1.5.5. Muhasebe Hata ve Hilelerini Önleme Yöntemleri

Hata ve hileyi önlemede üç amaç vardır. Bunlar; hata ve hileyi önlemek, ortaya çıkarmak ve karşılık vermektir. İlk amaç hata ve hilenin azaltılmasıdır. Diğer iki amacın belirlenmesini bu amaç sağlar.

İç Kontrol Sisteminin Kurulması

Veri Madenciliğinin Kullanımı

Bağımsız Denetim

Benford Yasasından Faydalanılması

Caydırıcı Cezalar Yönteminden Faydalanılması

Yetki Sınırları

Çalışanları İzlemek ve Değerlendirmek

İhbar Hatları

Diğer Yöntemlerin Kullanılması; Trend Analizi; Hata ve hilelerin önlenmesinde ve ortaya çıkarılmasında gün geçtikçe önemli hale gelen bir diğer alan da kayıtlardaki yinelenmelerin incelenmesini içerir. Oran Analizi; Muhasebesel oranların şirketin maddi durumu ile ilgili bilgi vermesi gibi, bazı oranların incelenmesi de hata ve hilelerin varlığı konusunda bilgi verebilir.⁴⁰

1.6. Dünyada Oluşan Muhasebe Skandalları

1.6.1. Enron Skandalı

2001'de ortaya çıkarılan Enron skandalı, Houston, Texas merkezli bir enerji şirketi olan Enron Anonim Şirketinin iflasına ve dünyadaki en büyük beş denetim ve muhasebe ortaklığından biri olan Arthur Andersen'in fiilen dağılmasına sebep oldu. O zamana kadar Amerikan tarihinde görülmuş en büyük iflas düzenlemesi olmasının yanında Enron, en büyük denetim başarısızlığı olarak da anıldı.

Enron 1985 yılında Kenneth Lay'in Houston Natural Gas ve InterNorth'u birleştirmesiyle oluşturuldu. Bundan birkaç sene sonra göreve getirilen Jeffrey Skilling muhasebe açıklarını, özel amaçlı oluşumları ve zayıf finansal raporlamayı kullanarak yapılmamış anlaşmalar ve projelerden kaynaklanan milyarlarca dolarlık borcu saklamayı başarabildi. Finans ve mali işler müdürü Andrew Fastow ve diğer yöneticiler Enron'un yönetim kurulunu ve denetim

⁴⁰ Altıntaş, N. N.(2010), Denetimde Hata ve Hile, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1, S:151-161, İstanbul. s.152

komitesini yüksek riskli muhasebe uygulamaları konusunda yanlış yönlendirmekle kalmadılar, aynı zamanda Arthur Andersen'a da bu sorunları göz ardı etmesi için baskı yaptılar.

Enron hissedarları şirketin hisselerinin 2000 yılının ortasında 90.75dolar'dan 2001'in Kasım ayında 1dolar'ın altına gerilemesiyle birlikte 40 milyar dolarlık dava açtılar. ABD Menkul Kıymetler ve Borsalar Komisyonu (SEC) bir soruşturma başlattı ve Houston şirketinin rakibi olan Dynegy şirketi çok düşük bir fiyatla satın almayı teklif etti. Anlaşma sağlanamadı ve 2 Aralık 2001'de Enron şirketi Birleşik Devletler İflas Kanunu'nun 11. Maddesine göre iflas edilmiş olarak kabul edildi. Enron'un 63.4 milyar dolarlık varlığı ABD tarihinde bir sonraki yıl gerçekleşecek olan WorldCom'un iflasına kadar görülmuş en büyük şirket iflası oldu.

Enron yöneticilerinden pek çoğu çeşitli suçlarla itham edildi ve bazıları sonradan hapse mahkûm edildi. Enron'un denetleyicisi Arthur Andersen Birleşik Devletler Bölge Mahkemesinde SEC soruşturmasına ilişkin belgeleri yok etmekten suçlu bulundu ve halka açık şirketleri denetleme lisansının elinden alınmasıyla işini kaybetti. ABD Yüce Divanında kararın kesinleşmesiyle şirket müşterilerinin büyük bir kısmını kaybetmişti ve çalışmayı durdurmuştu. Enron çalışanları ve hissedarları davalar sonucunda sınırlı miktarda geri ödemeler aldılar. Skandalın sonucu olarak yeni düzenlemeler ve yasalar çıkarıldı. Bu yasalardan biri olan Sarbanes-Oxley Yasası, federal soruşturmalara ilişkin kayıtların yok edilmesi, değiştirilmesi ve uydurulmasına ilişkin cezaları artırdı. Yasayla birlikte denetleme firmalarının çalıştıkları firmalardan bağımsız ve tarafsız olma sorumlulukları artırıldı.⁴¹

1.6.2. Worldcom Skandalı

WorldCom merkezi Clinton, Mississippi olan bir telekomünikasyon şirketi idi. Zamanının Birleşik Devletlerdeki en büyük ikinci uzun mesafe telefon şirketi idi. WorldCom diğer telekomünikasyon şirketlerini agresif bir biçimde satın aldı. Aynı zamanda internet endüstrisindeki büyük şirketlerden olan Tier 1 ISP UUNET'in de sahibi olan şirkettir.

Telekomünikasyon endüstrisi 1998'de yavaşlamaya başlayınca WorldCom'un hisseleri de düşüşe geçti. WorldCom'un CEO'su Berbarb Ebberts'a bankalar tarafından, kendi lüks ihtiyaçlarına harcadığı WorldCom hisselerinin teminatlarını

---

⁴¹Bondarenko, Peter <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal>

tamamlama çağrılarını yapıyordu. Sprint adlı şirketle yapılacak birleşmenin de iptal olmasıyla şirketin kar oranı 2000'in sonlarında gittikçe kötüye gitti. Sonraki sene Bernard Ebbers yönetim kurulunu kendisine teminat tamamlama çağrılarını ödemek için 400 milyon dolarlık şirket hissesi vermeye ikna etti ancak sonra 2002'nin Nisan ayında kovuldu. Bu süre zarfında (1999-2002) WorldCom'un Baş Mali İşler Sorumlusu Scott Sullivan, muhasebeci David Myers ve Genel Muhasebe Müdürü Buford Yates WorldCom hisselerinin fiyatlarını yükseltmek için ahlak dışı muhasebe uygulamalarıyla şirketin kötüleşen mali durumunu mali büyüme ve kar oranlarını artmış gibi göstererek gizlediler. WorldCom'un iç denetim departmanı 2002'nin Haziran ayında yapılan yaklaşık 3,8 milyar dolarlık hileyi tespit ederek bu yasadışı aktivitenin farkına vardı. 2003'e gelindiğinde şirketin toplam varlıklarının yaklaşık 11 milyar dolar şişirildiği tespit edildi.

WorldCom skandalı 30.000 çalışanın işlerini kaybetmesine ve yatırımcıların 180 milyar dolar zarara uğramasına neden oldu. 2005'te Ebbers bütün suçlamalardan suçlu bulundu ve sahtekarlık, kumpas, ve düzenleyicilerle birlikte yanlış belgeler oluşturmak suçlarından suçlu bulunarak 25 yıl hapse mahkum edildi.⁴²

1.6.3. Parmalat Vakası

Parmalat'ın mali durumunda 14 milyar dolarlık bir boşluğun bulunmasıyla başlayan soruşturma Avrupa ve ABD'de sekiz yıl sürecek dava maratonu, Tanzi ailesinin rezil olması, en az bir ölüm ve Avrupanın en iyi takımlarından birinin dizleri üstüne çökmesiyle sonuçlandı.

Burada, *World Finance* İtalyanın en büyük süt işleyicisi, yöneticileri, politikacılar, güvenilir bankaları, muhasebe şirketleri ve 130.000'den fazla hissedarı kapsayan skandala ilişkin görüşlerini belirtiyor:

-80ler ve 90lar boyunca Parmalat girişimci Calisto Tanzi'nin babasının Parma merkezli jambon perakendecisi şirketini küresel bir mandıra ve gıda devine dönüştürmesiyle İtalyan ticaretinin mücevheri olarak görüldü.

-2003'te tahvil sahipleri Bank of America'da olduğu söylenen neredese 4 milyar euronun (4.5milyardolar) aslında var olmadığını öğrenirler. Banka transfer belgesini sahte olarak tanımlar ve Parmalat hisselerinin alım satımını durdurur. Calisto Tanzi ve beraberindeki bazı aile üyeleri ile yöneticiler tutuklanır. Mahkemede Parmalat Baş

⁴²<https://accountingfraud.wikispaces.com/WorldCom>

Mali İşler Sorumlusu Fausto Tenna gazetecileri selamler: “Size ve ailelerinize yavaş ve acılı bir ölüm diliyorum” der. Bu esnada, soruşturmayı yürüten yetkililer firmanın ofislerinde bilgisayarların parçalandığını ve binlerce belgenin yok edildiğini görürler.

-2004'te Parmalat'ın borçları 14.3 milyar euro'ya sabitlenir ve bu rakam firmanın kabul ettiğinin sekiz katıdır. Bir dizi inkarın ardından Bank of Amerika'nın İtalya'daki eski Şirket Finansmanı Müdürü Luca Sala, bir rüşvet planında yer aldığını kabul eder. ABDli alacaklılar Parmalat'ın eski denetleyicilerine karşı 10 milyar dolarlık tazminat davası açarlar ve aynı anda Parmalat yöneticileri de Bank of Amerika, Citigroup, Deloitte Touche ve Grant Thornton'u her biri 10 milyar dolar olacak şekilde ayrı ayrı dava ederler.

-2005te şirketin yeni CEO'su Enrico Bondi yeniden oluşturulmuş bir Parmalat şirketini Milan Borsa'sına dava süreci devam ederken kaydeder.

-2008'de Fausto Tonna şirketin müşkül durumunu saklayabilmek için karmaşık bir offshore ortaklık zinciri kurma planını yönetmekten suçlu bulunur ve iki buçuk yıl hapse mahkum edilir. Bank of Amerika, Citigroup, Morgan Stanley, Deutsche Bank ve UBS piyasa oyunları yapmaktan yargılanırlar.

-2010'da 72 yaşındaki Calisto Tanzi 18 yıl hapse mahkum edilir ve temyiz başvurusunda bulunur. Bu esnada Bondi liderliğinde yeni kurulan Parmalat bankalara olan borcun 2 milyar eurodan fazla bir kısmını öder.

-2011'de üç yıllık davanın ardından bir Milan mahkemesi Morgan Stanley'i, Bank of America'yı, Deutsche Bank ve Citigroup'u piyasa oyunları yapmaktan beraat ettirir. Savcıların bankaların karlarının 120 milyon euroluk kısmının hacedilmesine ilişkin taleplerine şiddetle karşı çıkılır ve “tüketici haklarının ölümü” şeklinde tanımlanır.⁴³

1.6.4. Cendant Skandalı

Merkezi New York'da bulunan Cendant Şirketi'nde yaşananlar da fonların manipülasyonu, gelirlerin usule aykırı tespiti ve giderlerin olduğundan az gösterilmesi gibi hileler içermektedir. Bu vakada şirket yönetimi, denetçinin yanlış beyanı ortaya çıkarmasını önlemek için gizli bir düzenek oluşturmuştur. Örneğin; Cendant kasıtlı olarak yanlış beyan edilmiş fonları (karşılıklar), ayrıntılı bir denetime maruz kalmayacağını bildiği bağlı şirketlerin hesaplarında gizlemiştir. Cendant'ın

---

⁴³ <https://www.worldfinance.com/markets/the-parmalat-scandal>

denetimini yürüten Ernst&Young denetim şirketinin denetim elemanları bu hileyi fark edememişlerdir. Cendant ayrıca; 49 milyon Dolar tutarındaki nakit bakiyesini 100 milyon Dolar şişirerek 149 milyon Dolar olarak raporlamıştır. Bu yanlış beyan, yılsonu banka mutabakatlarında (hesap özetinde) 100 milyon Dolarlık bir banka işleminin olmaması sonucu rahatlıkla görülebileceğinden, herhangi biri denetçinin bu hileli işlemin kolaylıkla farkına varabileceği düşünülebilir. Ancak denetçilerin Cendant'ın söz konusu döneme ilişkin finansal tablolar ile ilgili görüşünü değiştirmemesi, verilen örneğin bir "sorun" olduğunu fark etmediklerini göstermektedir. Nitekim Ernst&Youngdenetim firmasının Cendant denetiminde yer alan bir denetçi, sorunlu işlemin tespitindeki başarısızlığı “Cendant'daki insanların böyle şeyler yapacak insanlar olabileceğini hiç düşünmedik” şeklinde açıklamaktadır. Bu sonuç profesyonel bakış açısı eksikliği, mesleki özen, titizlik ve şüphecilik gibi önemli ilkelerin ihlal edilmesinden kaynaklanmıştır.⁴⁴

1.7. Türkiye’de Oluşan Muhasebe Skandalları

1.7.1. İmar Bankası

İmar Bankası 1984 yılında Uzan grubu tarafından satın alınmıştır. Medyada “en çok faizi veren banka” sloganıyla adını duyurmuştur. 20 Haziran 1994 yılında İmar Bankası 3282 sayılı Kanun'un 64. maddesi kapsamına girmiştir (BDDK, 2003: 61). Uzan Grubunun elindeki İmar Bankasına, TMSF tarafından el konulmuştur. İncelemelerde bankanın vergi kaçırdığı ve hayali hesaplar açtığı ortaya çıkmıştır. Bankanın yakın gözetime alınma sebepleri aşağıdaki şekilde belirtmek mümkündür.

- Kredilerin tamamının Uzan Grubuna kullanılması,
- Bankanın bankacılık faaliyetinden uzaklaşması,
- Likidite sıkışıklığı,
- Karlılığın düşmesi
- Gelir ve gider dengesinin bozulmasıdır.

Bankanın incelemelerinde işlemlerin bazılarının kayıt dışı bırakıldığı veya eksik beyan edildiği ve gerçek mevduat rakamlarının kamudan gizlendiği ortaya çıkmıştır. Bankanın bilgisayar sistemindeki veriler sadece 2003 yılına ait olduğu için

---

⁴⁴ www.wikipedia.com

diğer yıllara ait tespitler yapılamamıştır. Bu kayıtlar ile tespit edilen durumlar aşağıdaki gibidir.

- Fiili mevduat toplamı ile kamu otoritelerine bildirilen mevduat arasında farklılık,
- İmar Off-shore'dan yurt içine dönüştürülen mevduat,
- İzinsiz ve açığa Devlet İç Borçlanma Seneti satışı,
- Mevduat faizinden yapılan kesintilerin (stopaj, fon payı, özel işlem vergisi gibi) düşük beyan edilmesi,
- Diğer yasa dışı uygulamalar. (BDDK, 2003: 81)⁴⁵

1.7.2. Pamukbank

Pamukbank 1973 yılında Çukurova Grubu'na dahil olmuştur. Banka genel olarak aktif, pasif vade uyumsuzluğu, likidite sorunu, öz kaynak yetersizliği mali dengenin bozulması ve en önemlisi de grup firmalara kullandırılan ve tahsil edilemeyen banka kredileri sorunları yaşamaktadır. Banka, tek düzen hesap planına aykırı olarak krediler altına alt hesaplarda ve diğer aktifler içinde geçici hesaplarda işlemiştir. Banka, bu şekilde oluşturulan gelirlerle mali tabloları karlı göstermiştir.⁴⁶ BDDK tarafından incelemeler sonucunda, bankanın grup kredilerinin anapara ve faiz tahsilatların uzun yıllar gerçekleştirilemediği, bu kredilere reeskont uygulanarak ve bunlar anapara üstüne eklenip tekrar reeskont yapılarak gelir oluşturulduğu tespit edilmiştir. Banka gerçekte zarar etmesine rağmen bu sayede mali tabloların kârlı gösterildiği anlaşılmıştır.⁴⁷

1.7.3. Egebank

1928 yılında kurulmuş ancak 1959 yılında Egebank adını almıştır. Bankanın %50 hissesini Bayraktar Holding ve %40 hissesini ise İhlas holding olarak bankaya ortak olmuştur. Daha sonra banka Yaşar Bank, Yurt Bank, Bank Kapital ve Ulusal Bank ile beraber Sümerbank bünyesi altında birleştirilmiştir. 2001 yılında Oyak Holding Sümerbank'ın tüm hisselerini almış 2002 yılında ise BDDK'nın kararıyla verilen izinle banka Oyak Bank ile birleştirilmiştir. Daha sonra TMSF avukatları dava açarak incelemelerde, yönetimin devralınması sırasında bankanın "backtoback"

---

⁴⁵ www.wikipedia.com

⁴⁶ Bayraktar, A.,(2007), "Türkiye'de ki Muhasebe Hileleri Tarihi" Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Edirne. S.78-79

⁴⁷ https://www.bddk.org.tr., 20.04.2014

denilen kredilendirme yöntemi sebebiyle zarara uğratıldığını belirtmişler ve şirket ortakları hakkında hileli iflas suçu sebebiyle yargılama kararı çıkarılmıştır.⁴⁸

---

⁴⁸www.wikipedia.com,20.04.2014

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK

2.1. Etik Kavramı

2.1.1. Etik Kavramı Tanımı

Geniş tanımıyla Yunanca “Ethikos” ya da “ethos” sözcüğünden gelerek, karakter ve alışkanlık anlamlarını⁴⁹ içeren etik kavramı, bir insana aileden veya ilköğretimden başlayarak bütün eğitim sürecinde aşılması gereken bir değerler sistemini ifade eder.⁵⁰

Pek çok farklı tanımlaması olsa da etik kavramı genel olarak ahlaki standartlar, değer yargıları ve davranışları düzenleyen kurallar olarak ahlak terimiyle birlikte kullanılmaktadır. Etik aynı zamanda doğru ve yanlış arasındaki farkları ayırt etmek için kullanılan insan felsefesi olarak da tanımlanabilir.⁵¹

Etik sözcüğü Oxford sözlüğünde üç farklı biçimde tanımlanmıştır:⁵²

- Değer yargıları bilimi
- İnsan yaşamının belirli bölümlerinde kabul edilen kurallar
- İnsanların en geniş anlamdaki görev bilimi

Diğer bir tanıma göre etik, bir toplumu oluşturan bireylerin uymak zorunda olduğu kurallar bütünü veya bireyin içinde bulunduğu topluluğun iyi ve kötü kavramlarına yüklediği değer yargısıdır.⁵³

Etik, profesyonel anlamda neyin doğru neyin yanlış, ya da adil veya adaletsiz olduğu inanişına dayalı bir dizi kural ve ilkeyi ifade etmektedir.⁵⁴

Etikle ilgili yapılan bu tanımlamalara benzer pek çok tanımlama bulmak mümkündür. Etik konusunda ortak bir tanım olduğu söylenemese de, tanımlamaların örtüştüğü bazı noktalar bulunmaktadır. Bu tanımlamalar bütün olarak

⁴⁹ Robert Solomon, *Morality and Good Life*, McGraw-Hill, New York, 1984, s.3.

⁵⁰ Aylin Ünal-Sinan Nardalı, “İşletme ve Pazarlama Etiğine Giriş”, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010, s.2.

⁵¹ O.C. FERREL, John FRAEDRICH and Linda FERREL, *Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases*, South-Western Cengage Learning, 8th Edition, U.S.A., 2011, s.7

⁵² Jack MARICE, “Institute of Chartered Accountants in England and Wales”, *Accountants Disputes*, Eylül, 1998, s.1.

⁵³ SUCU, Yaşar, “Etik, İş Etiği, Yönetim ve Yönetimde Etik”, *Etik ve Sosyal Sorumluluk Alanında Seçme Yazılar*, Ed. Yaşar Sucu ve Hakan Evin, Giza Kitabevi, Ankara, 2007, s. 11-37, s.17

⁵⁴ SELİMOĞLU, Seval Kardeş, “Ethics in Turkish Accounting Practices”, *Mali Çözüm*, 17. Dünya Muhasebeciler Kongresi Özel Sayısı, İSMMM Yayınları, 2006, s.203.

değerlendirildiğinde, ortak paydalarının insan davranışlarındaki doğru ve yanlışlar olduğu söylenebilir.⁵⁵

2.2. Etik Teorileri

İyiyle kötüyü, doğruyla yanlış ayırt edemeyen birinin etiksel yeterliliği olduğu söylenemez. Bu durum evrensel hukuk tarafından da böyle kabul edilmektedir. Fakat burada bahsedilen, “herkesin ne yapılacağına dair hemfikir olduğu bir durum değil, bir durumla karşılaşıldığında nasıl etik davranılır veya etik bir ikilemde kalındığında ne yapılmalıdır” problemidir. Bu problemin çözümü kişinin etiksel bilgi kapasitesiyle ilişkilidir. Yani kişinin temel etik teorileri konusunda bilgi sahibi olmasını, bu teorilerin avantaj ve dezavantajlarını bilmesini ve etik karar verilmesi gereken durumlardaki sınırlılıkları tanımasını gerektirmektedir.⁵⁶

Etiğe genel bir teoriler dizini olarak bakmak, bu konuda geliştirilen temel ilkeleri öğrenmeyi sağlar. Etiğe bu şekilde yaklaşılmasına daha çok felsefede rastlanmaktadır. Aşağıdaki kısımlarda etik alanındaki genel teorilerden olan faydacılık, haklar ve adalet teorileri kısaca açıklanmıştır.⁵⁷

2.2.1. Faydacılık Teorisi

Bu teori 19. Yüzyılda Jeremy Bentham ve John Stuart Mill tarafından ileri sürülmüştür. Bu teoriye göre karar alıcı her bir alternatif kararın etkileri üzerinde yoğunlaşmakta ve en çok sayıda insanın tatminini arttıracak seçeneği seçmektedir. Bentham doğru eylemi, bireyin refahını en yüksek düzeye çıkararak eylem olarak tanımlamıştır.⁵⁸

Faydacı görüş, temel olarak ortada var olan bir olayın maliyetinin hesaplanmasına dayanır. Bu görüşte maliyeti hesaplarken, olayın getirdiği yararlar yanında sonuç açabileceği zararlarda göz önüne alınır. Bu görüşe göre toplumdaki azınlıkların zararına olsa dahi toplumdaki çoğunluğun yararını en üst seviyeye

---

⁵⁵ KARACAN, Sami, “Etik Kavramı ve Muhasebe Meslek Etiği” 2014 s.12

⁵⁶ ÜNSAL, Ahmet, “İşletmelerde Muhasebe Yöneticilerinin Etiksel Karar Süreci”, KMÜ İİBF Dergisi, Yıl:10 Sayı:14 Haziran 2008, s.3.

⁵⁷ SABAN, Metin, ATALAY, Banu, “Yönetim Muhasebecileri Açısından Davranışın Önemi” Muhasebe ve Denetime Bakış, sayı 16, s51

⁵⁸ TÜRK, Zeynep, “Muhasebe Meslek Ahlakı” Adana 2004 s.3

çıkarmak kararlar verilir ve bu kararlar etiğe uygun sayılır. Bu sebeple azınlık haklarının bu görüşe göre yok olduğu varsayılmaktadır.⁵⁹

Her ne kadar etik kararların geçerliliği üzerinde oldukça yarar sağlıyor olsa da, bu teorinin uygulamada oldukça kullanışsız olduğu belirtilmektedir. Bu model, bir ikilem için bütün çözüm önerilerinin, bütün olası paydaşların, her bir paydaşa yönelik bütün çözümlerin tüm maliyet ve faydalarının değerlendirilmesi, paydaşlardan mümkün olduğunca çoğunun faydasının maksimize edilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁶⁰

Faydacı yaklaşım, bireyci ve yararlı olma yaklaşımı olmak üzere iki grupta incelenebilir.⁶¹

2.2.1.1. Bireyci Yaklaşım

Başka bir anlatımla egoizm diye isimlendirilen bireyci yaklaşımda gerçeğin sonraki dönemlerde kişiye fayda getiren hareket veya yaklaşım şekli olduğunu kabul edilmektedir. Egoizme göre, kişiler kendilerine ilerleyen dönemlerde maksimum faydayı sağlayacak olaya göre karar verirler. Bu hareket şeklinde önemli olan nokta, kişinin kendisi için faydalı-zararlı değerlendirmesinde şahsına maksimum faydayı getirecek olan sonuçtur. Her kişi şahsi çıkarlarını ileri sürme güdüsüyle hareket ettikçe genelin çıkarları da üste çıkacaktır. Bu da sonuçta gelişme anlamına gelmektedir. Oysaki bu yaklaşım dürüstlük, gerçekçilik v.b. kavramlar üzerine konduğu vakit asıl anlamına varacaktır. Bahis konusu yaklaşım üzerine ortaya atılan diğer görüşlere göre ise kişisel faydanın, kişisel çıkar haline gelmesi sebebiyle fiiliyatta sapmaların oluştuğu ileri sürülmektedir.⁶²

2.2.1.2. Yararlı Olma Yaklaşımı

Yararlı olma yaklaşımında genellikle maksimum yararı getirecek kararın en mantıklı karar olduğuna öne sürülmektedir. İlk olarak kararın etkileyeceği taraflar

⁵⁹ SANLI, Nail, "Muhasebe Uygulamalarında Bağımsızlık ve Etik" XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi, Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar, TÜRMÖB Yayınları, İstanbul 2002, s.206

⁶⁰ KARACAN, Sami, age. S.34

⁶¹ AKDOĞAN, Habib, "Muhasebe Meslek Etiğinin Kamuoyunun Aydınlatılmasındaki Önemi Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaklaşımları" Anadolu Üniversitesi Yayınları, no.1470, Eskişehir, 2003, s.37

⁶² SELİMOĞLU, Seval Kardeş, "Muhasebede Meslek Ahlakı (Etik) Yaklaşımı", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN3OTURUM/03-1SEVALKARDES.doc> s.5

açısından mümkün olan seçenekler değerlendirilir. Ardından, bahsedilen taraflar içinde diğerlerine oranla daha kalabalık olan gruba en çok hazzı ve yararı getirecek hareket şekli esas alınır. Fiiliyatta bu tür durumların ortaya çıkarılması oldukça zordur. Bu sebeple ilgili kavramların olabildiğince kolay anlaşılır hale getirilmesi gerekir.⁶³

2.2.2. Haklar Teorisi

Bu teoriye göre, ahlaki karar kendinden etkileneceklerin haklarını koruyan ve devam ettiren karardır. Bu teori başkalarının kararı sonucunda insanların en temel haklarının ellerinden alınamayacağı varsayımına dayanmaktadır.⁶⁴ Başka bir anlatımla teori, insanların bir takım haklara sahip olduğunu ve aldıkları tüm kararlara saygı duyulması gerektiğini ileri sürmektedir. Bütün insanlar özgürdür ve refah içinde yaşama hakkına sahiptir.⁶⁵

Haklar teorisini savunanlar çoğunluk mantığına karşı çıkmaktadırlar. Bu teoriye göre bir hareketin faydalı veya zararlı şeklinde açıklanabilmesi için çoğunluklar gösterge olarak alınamaz. Bu teoride fayda/maliyet mantığı kabul edilmemektedir. Çoğunluğun veya maksimum faydanın ileri sürülemediği durumlarda da tanınması gereken haklar ve yükümlülüklerin varlığı bu yaklaşımın temel felsefesini oluşturmaktadır.⁶⁶

Söz konusu yaklaşıma göre insanlar pek çok hakka sahiptir. Bu haklara birkaç örnekle aşağıda yer verilmiştir:⁶⁷

2.2.2.1. Doğruyu Bilme Hakkı

Her birey doğruyu bilme ve kendisini önemli ölçüde etkileyecek olaylar hakkında bilgilendirme hakkına sahiptir.

2.2.2.2. Kişisellik Hakkı

Başkalarının hakkına tesir etmediği sürece bireyler kendi özel hayatlarında istediğine inanma ve söyleme hakkına sahiptir.

---

⁶³ SELİMOĞLU, Seval Kardeş, "Muhasebede Meslek Ahlakı Yaklaşımı" III. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, İSMMMO Yayınları, Yayın No. 20, Alanya 1997, s. 148

⁶⁴ TÜRK, Zeynep, age. s.5

⁶⁵ KARACAN, Sami, age. s.35

⁶⁶ SELİMOĞLU, Seval Kardeş, age. s.149

⁶⁷ TÜRK, Zeynep, age. s.6

2.2.2.3. Zarar Verilmeme ve İncitilmeme Hakkı

Bireyler bilinçli ve özgürce cezayı hak etmediği sürece zarar verilmeme hakkına sahiptir.

2.2.3. Adalet Teorisi

Bu teorinin temeli eski Yunan filozofu Aristo'nun öğretilerine dayanmaktadır. Aristo; "eşitlere eşit, eşit olmayanlara eşit olmayan muamele yap" önerisinde bulunmuştur. Burada söz konusu teorinin temel sorusu "herkese aynı şekilde muamele ediliyor mu?" dur.⁶⁸

Adalet teorisi kişilerin karar alırken eşitlik, dürüstlük ve tarafsızlık ilkelerine dayanarak hareket etmeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Bu teorinin kullanımında karar verici, konusunda dikkatli olmaya özen göstermelidir. Adalet teorisine göre karar alıcı, içinde bulunduğu süreçte ayrımcılık gözetmemelidir.

Bu teoride maliyetin kimin tarafından karşılandığı önemli değildir. Eğer var olan bir vakada büyük kesim, bir başka deyimle kamu bunu kabul ediyorsa, orada birtakım azınlık hakları yoksa da adalet açısından çoğunluğun görüşü olduğu için kabul edilir. Oysa, etik kurallar zaman zaman bireyi, zaman zaman belli bir kuruluşu, bazen toplumu ve ötesinde dünyayı etkilemektedir. Etik kurallar, kişilerin haklarını koruma altına almakla beraber bir takım kuruluşların da haklarını çerçeve altına almaktadır. Dolayısıyla, dünya yaşamını da tanımlayan ve kontrol eden bir yapıya bürünmektedir.⁶⁹

2.3. Muhasebe Meslek Etiği

Profesyonellik isteyen bir meslek olan muhasebe mesleğinde meslek ahlakı incelenirken profesyonel ahlaktan bahsetmek gerekmektedir. Profesyonel ahlak, profesyonel kişiler için hem uygulama hem de ideal amaçlı hazırlanan davranış standartlarının içermektedir. Profesyonellik, bir mesleği veya bir meslekle ilgili bireyi işaret eden ve tanımlayan davranışları, amaçları veya kaliteyi ifade etmektedir. Muhasebe mesleğinin temel taşı olan özellikler; yeterlilik, tarafsızlık ve dürüstlüktür.⁷⁰

---

⁶⁸ TÜRK, Zeynep, age. s.7

⁶⁹ SANLI, Nail, age. s.209

⁷⁰ TÜRK, Zeynep, age. s.42

Muhasebe meslek etiği, muhasebenin sunduğu finansal bilgiyi kullanan iç ve dış kullanıcılara yararlılığı göz önüne alınarak tanımlanmalıdır. Muhasebe standartlarını yüksek tutabilmek için etik faaliyetlere önem vermek gerekmektedir. Sunulan bilgiler yeterli değilse iç ve dış kullanıcılar sağlıklı bilgi ve kararlar alamayacak ve böylece muhasebeden beklenen yararlar sağlanmamış olacaktır. İşletmelerin finansal faaliyetlerinin tüm ekonomi içindeki yeri göz önüne alındığında bu finansal bilgilerin güvenilirliği daha da önem kazanmaktadır.⁷¹

Meslek mensuplarının davranışlarını biçimlendiren üç ana faktör vardır. Bu faktörler:

- Yasal düzenlemeler
- Özgür seçim hakları
- Etik olgusu

Meslek mensubunun sahip olduğu etik değerler, hak sınırlarını tanımlayan yasal düzenlemeler ile özgür olma arasındaki dengeyi kuran dinamiktir.⁷²

2.3.1. Muhasebe Meslek Etiği Yaklaşımları

Mesleki etik standartları somut kurallar halinde tanımlanamadıkları zaman “doğru davranış” ile ilgili anlaşmazlıklar ve ikilemler her zaman söz konusu olacaktır. Etik değerler çerçevesinde muhasebe meslek etiğine ilişkin iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Bu yaklaşımlar teleolojik ve deontolojik yaklaşımlardır.⁷³

2.3.1.1. Teleolojik Yaklaşım

Genel olarak teleolojik yaklaşım ya da teleolojik felsefe bir davranışın sonuçlarına bakarak ahlaki değerini başka bir ifadeyle ahlaki olup olmadığını belirler.⁷⁴

Bu yaklaşım, bir davranışın ahlak kurallarına uygun olarak doğru veya kabul edilebilir olup olmadığına göre değerlendirilmesini ifade eden ahlak felsefesidir. Bu yaklaşımda bir eylemin kendi başına “iyi veya kötü ya da doğru veya yanlış”

⁷¹ LARSON, Kermit D., “Contributing Author: Barbara CHIAPPETTA”, Fundamental Accounting Principles, University of Texas-Austin, 1996, s.4

⁷² AKDOĞAN, Habib, age. s.29

⁷³ BONU, N.S. and KITINDI, E.G., “Accounting Ethics: A Study On Professional Independence Status of Accounting Firms in Bostwona”, Nez Directions for Accounting-Ethics Research, 6.th Symposium on Ethics in Accounting. Atlanta 2001, s.4

⁷⁴ FEREL, O.C., FRAEDRICH, John and FEREL, Linda, “Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases”, South Western Cengage Learning, 8. Edition, 2011, s.155

olduğundan bahsedilmez. Çünkü eylemin iyi veya kötü ya da doğru veya yanlış olarak değerlendirilmesi eylemin sonuçlarına göre verilen bir kara, yargıdır.⁷⁵

Teleolojik yaklaşım, iki grupta incelenebilir. Bunlar:⁷⁶

- Bireyci yaklaşım
- Yararlı olma yaklaşımıdır.

2.3.1.1.1. Bireyci Yaklaşım

Hem etik hem de psikolojik bir olgu olan bireycilik aynı zamanda egoizm olarak da tanımlandığından bireyci yaklaşım egoizm yaklaşımı olarak da adlandırılabilir.⁷⁷

Egoizme göre, kişiler kendilerine ilerleyen dönemlerde maksimum faydayı sağlayacak olaya göre karar verirler. Bu hareket şeklinde önemli olan nokta, kişinin kendisi için faydalı-zararlı değerlendirmesinde şahsına maksimum faydayı getirecek olan sonuçtur. Her kişi şahsi çıkarlarını ileri sürme güdüsüyle hareket ettikçe genelin çıkarları da üste çıkacaktır. Bu da sonuçta gelişme anlamına gelmektedir. Oysaki bu yaklaşım dürüstlük, gerçekçilik v.b. kavramlar üzerine konduğu vakit asıl anlamına varacaktır. Bahis konusu yaklaşım üzerine ortaya atılan diğer görüşlere göreyse kişisel faydanın, kişisel çıkar haline gelmesi sebebiyle fiiliyatta sapmaların oluştuğu ileri sürülmektedir.⁷⁸

2.3.1.1.2. Yararlı Olma Yaklaşımı

Eşitlik muhasebecilerin en iyi bildiği kavramdır. Muhasebecilerin ilk olarak edindikleri bilgilerden biri aktif-pasif yani varlık-kaynak dengesidir. Yararlılık düşüncesi bir etiksel eşitlik sistemi şeklinde algılandığında en doğru biçimde anlaşılır. Bahsedilen denge özelliği kötü sonuçlara karşısında iyi sonuçları bularak dengeleme sürecidir. Bu anlamda da ancak en iyi işleyişle gözetilerek en yüksek denge sağlanabilir.⁷⁹

Yararlı olma yaklaşımında çok sayıda insana maksimum yararı getirecek kararın doğru karar olduğu düşünülmektedir. İlk olarak kararın etkileyeceği taraflar

⁷⁵ KARACAN, Sami, age. s.80

⁷⁶ AKDOĞAN, Habib, age. s.35

⁷⁷ KOZAK, Meryem Akdoğan ve NERGİZ, Hatice Güçlü, "Turizmde Etik (Kavramlar İlkeler Standartlar)" Detay Yayıncılık, Ankara 2012, s.40

⁷⁸ SELİMOĞLU, Seval Kardeş, age. s.148

⁷⁹ HUMMELS, Hary, "OrganizingEthics: A StakeholderDebate" Journal of Business Ethies, 1998, s. 1408

açısından olası seçenekler üzerinde durulur. Ardından, bahis konusu taraflar içerisindeki çoğunluğu meydana getiren gruba en yüksek hazzı ve yararı sağlayacak hareket şekli esas alınır. Gerçek uygulamada bunların belirlenebilmesi oldukça zordur. Bu nedenle, bu kavramların mümkün olduğunca kolay anlaşılır hale getirilmesi gerekir.⁸⁰

2.3.1.2. Deontolojik Yaklaşım

Deontoloji, olması gerekenin olmasını sağlama bilimidir. Yunanca deon (ödev) ve logos (bilim) den türetilmiştir. Deontoloji matematik benzeri karşılaştırılabilir bir bilim değildir. Deontoloji bilimi içerdiği yüzey açısından kısıtlanamayan ve zaman içerisinde durağan olmayan değerleri içine almaktadır. Bu sebeple Fransa'da Muhasebe Uzmanlığı Meslek Birliğinin Yüksek Konseyi meslek ile ilgili görevleri ortaya koyan kanuni düzenlemede şu açıklamaya yer vermiştir; “Ancak yazılı normlar özel durumların tümünü içerebilir, yasal normlarda yer olan yasaklar hatta yasanın sükûtu ahlaki ve mesleki bir bilincin her şeyin üstünde olduğunu vurgulamaktadır.”⁸¹

Deontolojik etik, felsefede kişi hareketlerinin ahlaklılığı ile ödev kavramlarındaki ilişkilere ağırlık veren etik kuram anlamına gelmektedir. Özgül ahlaki yükümlülüklerin dışında kalan etik ile mantık arasındaki ilişkilerin üzerinde durur.⁸²

Bu görüş açısı muhasebedeki düzenlemelerin birçoğuna temel teşkil etmektedir. Muhasebe mesleğinde görev bilinci, bir denetçinin işletme faaliyetine devam edebileceğine yönelik şüphelerini tüm kamu çıkarlarına üstün tutması sonucunu getirmektedir.⁸³

2.3.1.2.1. Etik ve Haklar Yaklaşımı

Bu yaklaşımda haklar, kişilerin insan olmalarından dolayı sağladıkları özgürlük, güç ve dokunulmazlık gibi özel çıkarlar olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte genel kanı hakların kanuni ve ahlaki olarak uygulamada yer aldığıdır. Ahlaki

---

⁸⁰ SELİMOĞLU, Seval Kardeş, age. s.148

⁸¹ KOTAR, Erhan, “Muhasebe Denetimi Mesleğinde Ahlakın Yeri Ve Önemi”
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN2OTURUM/01-ERHANKOTAR.doc> s.2

⁸² AKDOĞAN, Habib, age. s.36

⁸³ TÜRK, Zeynep, age. s.60

haklar kanunla devlet tarafından verilmiş haklar değildir. Buna göre bir ahlaki hak, başkalarının davranışlarını sınırlamayı savunabilmektir.⁸⁴

Şimdiki muhasebe uygulamalarının altındaki ekonomik ve ahlaki görüş insan doğası ve gelişiminin bireyselci haklar görüşü ile birleşmektedir. Haklar ve adalet teorilerinin özerklik ve rekabetçilik özellikleri denetçi bağımsızlığı hakkındaki düşüncelerimizi çevrelemektedir. Aynı şekilde haklar teorisinin özerklik ve rekabetçilik özellikleri işletme sahipleri ve yöneticiler arasındaki çatışma ve rekabetin işletme yaşamının ana teması olduğuna ilişkin aracılık teorisini oluşturan varsayımın ortaya çıkmasına yol açmıştır.⁸⁵

2.3.1.2.2. Eşitlikçi Yaklaşım

Eşitlikçi yaklaşım kişilerin eşit olduğunu, işe ve kişilere karşı adil ve tarafsız davranılması gerektiğini ilke edinmiştir. Bu yaklaşımı göz önünde bulunduran meslek odaları bu üç konuyu temel ilke olarak aşağıdaki kriterleri hayata geçirmişlerdir:

- Bütün muhasebe meslek mensupları haklar yönünden eşit ve adil davranışı hak etmektedirler. Meslek mensupları ancak sahip oldukları mesleki eğitimleri, yetenekleri ve uzmanlıkları neticesinde aldıkları görev açısından farklılıklara sahip olurlar

- Meslek odaları kendilerine bağlı çalışan meslek mensupları arasında meslek etiğini göz önünde bulundurarak adil davranış sergilemelidirler.

- Eşitlikçi yaklaşım eşitliği savunduğu gibi aynı zamanda tarafsızlığı da savunmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının mesleğe uygun olmayan davranışlarda bulunmalarından dolayı meslek etiğine zarar vermeleri söz konusu ise öncelikle yapılan hareketin kasten mi yoksa bilmeyerek mi yapıldığı araştırılmalı, eğer bilinçli yapıldıysa cezalandırılmalıdır.⁸⁶

2.4. Dünyada Muhasebe Etiği İle İlgili Düzenlemeler

Muhasebe mesleğinde, meslek etiğine yönelik olarak hazırlanan iki temel uluslararası belge bulunmaktadır. Bunlardan biri ABD'deki meslek örgütü

---

⁸⁴KARACAN,Sami, age. s.85

⁸⁵ TÜRK, Zeynep, age. s.61

⁸⁶ ANUK, Seçkin Ayan, age.s. 22

AICPA'nın diğeri ise uluslararası bir üst kuruluş olan IFAC' in meslek etiği kuralarıdır.⁸⁷

2.4.1. AICPA'nın Meslek Etiğine Yönelik Kuraları

Amerika'da Amerika Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA) tarafından 1966 yılında "Muhasebe Mesleğinde Meslek Ahlakı Standartları" yayınlanmıştır. Bu standartlar 1988 yılında Enstitünün Mesleki Davranış Yasası'nda yapılan değişiklikle yeniden düzenlenmiştir. Söz konusu davranış kuralları, olması gereken davranışları içeren prensipler ve meslek ahlakına uygun olmayan davranışları açıklamaktadır ve muhasebe mesleği ile uğraşan tüm üyeler için uyulması zorunludur.⁸⁸

Muhasebe alanında AICPA toplumun muhasebe ihtiyaçlarını karşılayanlar için bir kurallar bütünü tesis etmek ve bu konuda zorlayıcı olmak görevini üstlenir. Profesyonel muhasebe organizasyonları üyelerin etik sorumluluklarının gelişmesi için rehberlik etme sorumluluğunu taşır.⁸⁹

ABD'de aynı faaliyetleri yürüten meslek elemanları için oluşturulan bu ilke ve kurallar aşağıda kısaca verilmiştir:⁹⁰

2.4.1.1. AICPA Mesleki Davranış Yasası İlkeleri

Sorumluluk: Meslek mensupları mesleklerini icra ederken mesleki duyarlılık ve moral değerleri göz önünde bulundurmalıdırlar.

Kamu Yararı: Üyeler kamu yararına hizmet etmek zorundadırlar ve kamu güvenini sarsacak davranış içinde bulunamazlar.

Dürüstlük: Kamu yararını sağlamaya yönelik olarak meslek mensupları mesleki sorumluluklarını dürüst bir şekilde yerine getirmek zorundadırlar.

Tarafsız ve Bağımsız Olma: Meslek mensubu müşterilerine hizmet sunarken tarafsız olmalı ve hizmet sunduğu işletmeyle hiçbir çıkar ilişkisi içinde olmamalıdır.

Özenli Çalışma: Meslek mensubu görevini özenle yerine getirebilmek için teknik ve ahlaki meslek standartlarını incelemeli, yeteneğini ve sunduğu hizmetin

---

⁸⁷ KARACAN, Sami, age. s.97

⁸⁸UYAR, Süleyman, "Muhasebe Mesleğinde Etik İlgili Düzenlemeler", <http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/suleyman/001/>

⁸⁹ KARACAN, Sami, age. s.98

⁹⁰ ÇUKACI, Yusuf C., "Kamuyu Aydınlatmada Muhasebe Meslek Elemanlarının Etik Anlayışı ve İzmir İlinde Bir Uygulama", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 1, 2006, s. 100

kalitesini geliştirmeye çalışmalıdır. Ayrıca mesleki sorumluluklarını disiplinli ve düzenli bir çalışma içersinde yerine getirmelidir.

Sunulan Hizmetin Kapsam ve Niteliği: Meslek mensubunun sunacağı hizmetin kapsam ve niteliği Mesleki Davranış Yasası'nın prensipler bölümünde açıklanmıştır. Bu nedenle meslek mensubu sunulan hizmetin kapsamı ve niteliğini belirlemek için bunları incelemek durumundadır.

2.4.1.2. AICPA Mesleki Davranış Yasası Kuralları

Mesleki Davranış Yasası'nın 11 kuralı şunlardır;

Bağımsızlık: Meslek mensubu mesleğini icra ederken ilgili firmadan tamamen bağımsız olmalıdır. Denetçinin kişisel olarak veya bağlı bulunduğu denetim firmasının müşterisiyle mali bir ilişki içersinde olması, iş ilişkisi içinde olması, yönetim danışmanlığına bulunması ve hukuki bir ihtilaf olması bağımsızlığı zedeleyen unsurlar olarak kabul edilir. Denetçi veya muhasebeci denetim hizmetini yerine getirirken bağımsız olmak zorundadır.

Dürüst ve Tarafsız Olma: Meslek mensubu işleri yaparken dürüst ve tarafsız olmalıdır.

Genel Standartlar: Tüm üyelerin uyması gereken 4 tane genel standart vardır. Bu standartlar; mesleki yeterlilik standardı, mesleki özen standardı, planlama ve denetleme standardı ve yeterli ve geçerli veri standardıdır.

Standartlara Uyuma: Üyeler mesleki faaliyetlerini yürütürken ilgili mesleki kuruluşlar tarafından yayınlanmış bulunan standartlara uymak zorundadır.

Muhasebe Prensipleri: Bu prensipler Devlet Muhasebesi ve Finansal Muhasebe Standartları Kurullarınca yayınlanmış muhasebe standartlarıdır ve tüm üyeler için geçerlidir.

Müşteriyle İlgili Bilgilerin Gizliliği: Muhasebeci edindiği bilgileri müşterinin izni olmadan açıklayamaz. Mahkeme çağrısı olması durumunda üye buna uymak zorundadır ve edindiği bilgileri ilgili ve sorumlu kişilere aktarmakla yükümlüdür.

şarta Bağlı Ücret: Meslek mensubu gerçeklerin çarpıtılmasına yönelik olarak ücret tekliflerini hiçbir zaman kabul edemez.

Uygunsuz Davranışlar: Uygunsuz davranışlar meslek adını ve dürüstlüğünü zedeleyen davranışlardır. Bu davranışlar şunlardır;

- a- Müşteriye ilişkin kayıtların ve denetim çalışma kağıtlarının saklı tutulup müşteriye geri verilmemesi,
- b- İstihdamda ayrılık yaratma,
- c- Muhasebe prensip, standart ve kurallarına uymamak,
- d- Finansal tabloların düzenlenmesinde ihmalkar davranmak.

Reklam Yapma ve Hizmet Satışına Yönelik Diğer Talep Biçimleri: Meslek mensubu yanlış ve aldatıcı reklam ve beyanlarla müşteri çekemez. Baskı uygulayarak, taciz ederek ve dolandırıcılıkla iş yapmak kesinlikle yasaktır.

Komisyon ve Danışma Ücretleri: Hiçbir meslek mensubu bir mal veya ürün için veya başka bir meslektaşına tavsiye ve tanıtma için müşterilerden komisyon ve benzeri ücret talebinde bulunamaz.

Mesleği İcra Biçimi ve İsim: Bu kurala göre meslek mensubu mesleğini icra etmek için şahıs işletmesi, adi ortaklık veya anonim şirket biçiminde örgütlenebilir. Kullandığı isim yanıltıcı olmamalıdır. Örneğin ayrılmış veya ölmüş ünlü bir ortağın adını kullanmak doğru bir davranış biçimi değildir.⁹¹

AICPA dışında, ABD’de muhasebe mesleğinin her branşı için ayrı ayrı ve anlamlı farklılıklara sahip olan meslek etiği kuralları söz konusudur.⁹² Fakat gerek muhasebe mesleğinin gelişiminde üstlendiği görevler gerekse muhasebe meslek etiği kuralları konusunda ilk düzenlemeleri yapması sebebiyle AICPA’nın etik kuralara ilişkin temel belirleyiciliği vardır.⁹³

2.4.2. IFAC’ın Meslek Etiğine Yönelik Kuralları

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından “Profesyonel Muhasebeciler İçin Ahlak Kuralları” yayınlanmıştır. 18 bölümden oluşan bu kuralların 7 bölümü bütün muhasebecilere, 7 bölümü serbest meslek faaliyetinde bulunan muhasebecilere, 4 bölümü de bağımlı çalışan muhasebecilere uygulanabilir (Pekdemir, 1999; 22).

Bütün muhasebecilere uygulanabilecek ahlak kuralları şunlardır;
Doğruluk ve tarafsızlık,

⁹¹ USLU, Selçuk, “Muhasebe Mesleği Meslek Ahlakı Ve Moral Değerler”

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN/02-1SELÇUKUSLU.doc>

⁹² SELİMOĞLU, Seval Kardeş, “Muhasebe Eğitiminin Meslek Mensubu Adaylarına Ahlaki Doğruları Kazandırmadaki Rolü”, XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitiminde Yeni Ufuklar, 2001, s.10

⁹³ KARACAN, Sami, age. s.101

Ahlak çatışmalarının çözümlenmesi,
Mesleki yeterlilik,
Gizlilik,
Vergi uygulaması,
Sınır ötesi faaliyetler, yani bölgesel teknik standartların ve ahlak kurallarının önceliği,

Tanıtım.

Serbest meslek faaliyetinde bulunan muhasebecilere uygulanabilecek ahlak kuralları şunlardır;

Bağımsızlık,

Mesleki yeterlilik ve muhasebeci olmayanlardan yararlanılmasına dair sorumluluklar,

Ücretler ve komisyonlar,

Serbest muhasebecilikle bağdaşmayan uygulamalar,

Diğer serbest meslek faaliyetinde bulunan muhasebecilerle ilişkiler,

Kamu yararına uygulamalar,

Reklam ve teşvik.

Bağımlı çalışan muhasebecilere uygulanacak ahlak kuralları ise şunlardır;

Sadakat çatışması,

Meslektaşlara destek,

Mesleki yeterlilik ve bilginin sunuluşu.⁹⁴

2.5. Türkiye’de Muhasebe Etiği İle İlgili Düzenlemeler

Türkiye’de muhasebe mesleğinde etik değerleri oluşturmak amacıyla özellikle son yıllarda ciddi çabaların olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak, farklı zamanlarda farklı düzenlemeler söz konusudur. Ulusal düzeyde muhasebe meslek etiği kurallarına 3568 sayılı kanunda, TÜRMOB düzenlemelerinde ve SPK düzenlemelerinde yer verilmiştir. Bu düzenlemeler kısaca şu şekildedir:⁹⁵

2.5.1. Maliye Bakanlığı Tarafından Yapılan Düzenlemeler

Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’ne (MSUGT) göre muhasebenin temel kavramları 12 başlık altında

---

⁹⁴UYAR, Süleyman, age.

⁹⁵KARACAN,Sami, age. s.106

toplanmıştır. Bu kavramlardan sosyal sorumluluk kavramı, tarafsızlık ve belgelendirme kavramı, tutarlılık kavramı ve tam açıklama kavramı MSUGT'ye göre muhasebe mesleğinde etikle ilgili düzenlemelerdendir.

· Sosyal Sorumluluk Kavramı:

Bu kavram, muhasebenin işlevini gerçekleştirme noktasındaki sorumluluğunu açıklamaktadır. Sosyal sorumluluk kavramı; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının ilerletilmesinde ve mali tabloların düzenlenmesinde ve sunulmasında sadece belirli kişi veya grupların değil bütün toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder.

· Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı:

Muhasebe kayıtları var olan durumu göstermeli, kayıtlar usulünce olarak düzenlenmiş, objektif belgelere dayandırılmalı ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin belirlenmesinde tarafsız ve önyargısız hareket edilmesi gerekir.

· Tutarlılık Kavramı:

Tutarlılık kavramı, muhasebe uygulamaları için belirlenen muhasebe politikalarının birbirini takip eden dönemlerde farklılaştırılmadan uygulanması gereğini açıklar. İşletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması bu kavramın amacını oluşturur. Tutarlılık kavramı birbirine benzeyen olay ve işlemlerde, kayıt düzenleri ile değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür.

· Tam Açıklama Kavramı:

Mali tabloların, bu tablolardan faydalanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerini sağlayacak şekilde yeterli, açık ve anlaşılır olmalıdır.⁹⁶

2.5.2. 3568 Sayılı Kanuna Göre Meslek Etiği Kuralları

Türkiye'de muhasebe mesleğini düzenleyen 3568 sayılı kanunda, meslek etiği ayrıca ele alınmış bir konu olmayıp, uyulması gereken kurallar olarak bazı düzenlemeler yer almaktadır. Bunlar:

---

⁹⁶UYAR, Süleyman, age.

Meslek Sırları: Madde 43-Meslek mensupları ve yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla edindikleri bilgi ve sırları açıklayamazlar, kanunlarla muhbirlere tanınan haklardan faydalanamazlar.

Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur.

Tanıklık, sırrın ifşası sayılmaz.

Yukarıdaki hükümler oda ve birlik personeli hakkında da uygulanır.

Yasaklar: Madde 45-SMMM'ler bu unvanlarla, YMM'ler ise bu unvan ve tasdik yetkisiyle; 2.maddede yazılı işlerin yürütülmesi için gerçek ve tüzelkişilere tâbi ve onların işyerlerine bağlı olarak çalışamazlar, ticarî faaliyette bulunamazlar, meslekle ve meslek onuru ile bağdaşmayan işler yapamazlar.

YMM'ler, eşi (boşanmış dahi olsa) usul ve furuundan biri ve 3 üncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhrî hısımlarının veya bunların ortak oldukları işletmelerin işlerine bakamazlar, yukarıda sayılan yakınlıktaki akrabaları olan SMMM'lerin baktığı işleri tasdik edemezler.

Birden çok meslek mensubu çalışmalarını; SMMM'lik veya YMM'lik ortaklık bürosu veya şirket şeklinde birleştirebilirler. Bu bürolarda yapılan faaliyetler ticarî faaliyet sayılmaz.

Meslek mensupları, iş elde etmek için reklâm sayılabilecek faaliyetler yapamazlar. Tabela veya basılı kâğıtlarında ruhsatname ile belirlenen mesleki unvanları dışında başka sıfat kullanamazlar.

Ücret: Madde 46-Ücret meslek mensuplarının hizmetlerine karşılık olan meblağı ifade eder. Ücretin asgarî miktarı tarife ile belirlenir.

Tarifedeki asgarî miktar altında ücret karşılığında iş kabulü yasak olup, aksine hareket disiplin cezasını gerektirir.

Her odanın yönetim kurulu, her yıl ocak ayından geçerli olmak üzere (5786 sayılı Kanunun 19'uncu maddesi ile çıkarılan ibare, Yürürlük: 26.07.2008)(*) SMMM'ler ve YMM'lerin yapacakları iş ve işlemler karşılığında alacakları ücretleri gösterir birer tarife hazırlayarak Birliğe gönderir.

Birlik yönetim kurulu, oda yönetim kurullarının tekliflerini de göz önüne almak suretiyle çeşitli odaları içine alacak grupları tespit ve gruplarda uygulanacak tarifeleri hazırlayarak (5786 sayılı Kanunun 1'inci maddesi ile değişen şekli, Yürürlük: 26.07.2008)Maliye Bakanlığına (**) gönderir.

Maliye Bakanlığı tarifeyi aynen veya gerekli gördüğü değişikliklerle tasdik eder. Tarifeler Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.

Yeni tarifenin tasdikine kadar mevcut tarife hükmü uygulanır.

Görevle İlgili Suçlar: Madde 47-Meslek mensupları, görevleri sırasında veya görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı, fiillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanununun kamu görevlilerine ait hükümleri uyarınca cezalandırılırlar.

Disiplin Cezaları: Madde 48-Mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve hareketlerde bulunanlarla, görevlerini yapmayan veya kusurlu olarak yapan yahut da görevinin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunan meslek mensupları hakkında, muhasebe ve müşavirlik hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi maksadı ile durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre aşağıdaki disiplin cezaları verilir.

Disiplin cezaları şunlardır:

a) Uyarma; meslek mensubuna mesleğinin icrasında daha dikkatli davranması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

b) Kınama; meslek mensubuna görevinde ve davranışında kusurlu sayıldığıının yazı ile bildirilmesidir.

c) Geçici olarak meslekî faaliyetten alıkoyma; meslekî sıfatı saklı kalmak şartıyla altı aydan az, bir yıldan çok olmamak üzere meslekî faaliyetten alıkoymadır.

d) Yeminli sıfatını kaldırma; YMM'lerin yeminli sıfatının kaldırılmasıdır.

e) Meslekten çıkarma; meslek mensubunun ruhsatnamesinin geri alınarak bir daha bu mesleği icra etmesine izin verilmemesidir.

Meslekî Kurallara, mesleğin vakar ve onuruna aykırı fiil ve harekette bulunanlarla, görevin gerektirdiği güveni sarsıcı harekette bulunan meslek mensupları hakkında, ilk defasında uyarma, tekrarında ise kınama cezası uygulanır.

Görevini bağımsızlık tarafsızlık ve dürüstlikle yapmayan veya kusurlu olarak yapan veyahut bu Kanunda yer alan mesleğin genel prensiplerine aykırı harekette bulunan meslek mensupları için geçici olarak meslekî faaliyetten alıkoyma cezası uygulanır.

Tasdik yetkisini gerçeğe aykırı olarak kullandığı Maliye Bakanlığınca ilk defa tespit edilen ve rapora bağlanan yeminli malî müşavirler hakkında geçici olarak meslekî faaliyetten alıkoyma, bu husus tekerrür edip bunun mahkeme kararıyla kesinleşmesi halinde de yeminli sıfatını kaldırma cezası verilir.

Mükellefle birlikte kasden vergi ziyana sebebiyet verdikleri mahkeme kararı ile kesinleşen meslek mensuplarına, meslekten çıkarma cezası verilir.

Üç yıllık bir dönem içinde iki veya daha fazla disiplin cezasını gerektiren davranışta bulunan meslek mensubuna, her yeni suçu için bir öncekinden daha ağır ceza uygulanabilir.

Beş yıllık dönem içinde iki defa meslekî faaliyetten alıkoyma cezası ile cezalandırılmasından sonra bu cezayı gerektiren fiili yeniden işleyen meslek mensupları hakkında meslekten çıkarma cezası uygulanır.

Disiplin kurulları bir derece ağır veya bir derece hafif disiplin cezasının uygulanmasına karar verebilirler.

Takibat ve hüküm tesisi disiplin soruşturması yapılmasına ve disiplin cezası uygulanmasına engel değildir. Disiplin cezaları kesinleşme tarihinden itibaren uygulanır.⁹⁷

2.5.3. TÜRMOB Düzenlemelerinde Meslek Etiği Kuralları

2.5.3.1. Serbest Muhasebecilik, SMMMlik Ve YMMlik Meslek Ahlak Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı

3568 sayılı Kanun'a göre ruhsat almış Serbest Muhasebeci, SMMM ve YMM'lerin taşımaları gereken asgari nitelikler, yasal davranışları ve sorumlulukları 3568 sayılı Yasa ile bu Yasa'ya dayanılarak çıkarılan Yönetmeliklerde düzenlenmiştir. Bu mecburi meslek kararının amacı yasal gerekleri aşan ölçüde meslek mensuplarının kendilerini kontrol etmeleri amacıyla moral ilkeler sistemine, toplum, müşteriler ve diğer meslek mensuplarıyla ilişkilerde uyulması gereken ve yerine getirilmesi gereken kuralları içerir. Bu kurallar:

- Meslek Ahlakı ve Önemi; Meslek ahlakı, ruhsatlı meslek mensuplarının, yeterlilik, güvenilirlik, tarafsızlık, bağımsız karar alabilme, kendi kendilerini denetlemelerinin ve dürüstlüğünü ifade eder.

- Mesleki Uzmanlık: Ruhsatlı bir meslek mensubu veya bir mesleki şirket mesleki ve ahlaki standartlarla bağdaşmayan herhangi bir mesleki iş anlaşması yapamaz.

- Defter Tutma ve Finansal Tabloları Hazırlama: Defter tutma ve bu defterlere göre finansal tabloları hazırlama işleri yalnız ruhsatlı SMMM'ler tarafından yapılır.

---

⁹⁷ 3568 Sayılı SMMMlik ve YMMlik Kanunu

- Muhasebe İlkelerine ve Standartlarına Uyuma Zorunluluğu: Finansal tablolara esas teşkil edecek muhasebe kayıtları genel kabul görmüş muhasebe ilke ve kuralları dikkate alınarak düzenlenir.

- Dürüstlük, Güvenirlilik ve Tarafsızlık: SMMM'ler ve YMM'ler gerçekleri bilerek saptırmazlar ve yetkili olunan işlerin yapılması süresince bağımsızdırlar. Meslek Mensubu, Vergi Kanun'larının ve diğer Yasaların yorumlanmasında, kendi düşünceleri ve yargısıyla oluşan yorumunu destekleyen yeterli dayanakların da olması koşuluyla kararlarında tarafsız olmak durumundadır.

- Mesleki Özen ve Titizlik: Meslek mensupları yetkili oldukları mesleki hizmetleri yerine getirirken, gerekli olan mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadırlar.

- Tasdik İşlerinde ve Denetimde Bağımsızlık Kuralı: Bağımsızlık YMM'lerce yapılan tasdik işleri için de gereklidir. Denetim ve tasdik işlerinde ilgili meslek mensubunun bağımsızlığı kamu yararı ilkesini gözetmenin yanı sıra, müşterisine karşı önyargısız ve tarafsız bir tutum içinde bulunmayı kapsar.

- Sır Saklama: Ruhsatlı meslek mensupları mesleki faaliyetleri sırasında müşterileriyle ilgili edindiği bilgileri ve sırları müşterilerinin izni olmadıkça, mesleki faaliyetleri son bulsa dahi açıklayamazlar.

- Ücretler: Ruhsatlı meslek mensupları yaptıkları işleri, Oda ve Birlik tarafından saptanmış ve ilan edilmiş ücretlerin altında yapamazlar.

- Denetim Standartları ve Muhasebe İlkeleri: SMMM'ler ve YMM'ler TÜRMOB'un benimsediği TİMDESK'in standartları ile standart yayımlanmamış konularda genel kabul görmüş muhasebe ilke ve kurallarına uyulmadan hazırlanmış finansal raporlar için, bu standartlar ve ilkeler doğrultusunda hazırlandığı yönünde görüş bildiremezler.

- Öngörü Yasağı: Meslek mensubu, varsayıma dayalı bilgilerden hareketle finansal tablolar ve raporlar hazırlayamaz.

- Haksız Rekabet Yasağı: Ücret düşürmeye yönelik önerilerde ve personel sağlanması gibi konularda meslek mensupları birbirlerine zarar verecek davranışlarda ve girişimlerde bulunamazlar.

- Personel Sağlanması: Ruhsatlı bir meslek mensubu, başka bir meslek mensubunun personeline bu meslek mensubuna haber vermeden, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak kendisi ya da müşterisi adına iş önerisinde bulunamaz.

- Dürüst Olmayan Davranışlar: Meslek mensupları dürüstlük ilkesine uygun olmayan davranışlarda bulunamazlar.

- Reklam ve Teşvik Yasağı: Reklam yapılması yasaktır. Bu nedenle bir gazete, dergi ya da benzeri duyuru araçlarından herhangi birinden yararlanarak reklam yapmak yasaktır.

- Ücretlerin Düşürülmesi ve Komisyon Yasağı: Müşteriye sunulan hizmetler için önerilen ücretleri düşürecek parasal cezai yaptırımları taşıyan sözleşmeler yapılamayacağı gibi, komisyon ve benzeri ödemelerin yapılması yasaktır.

- Bağdaşmayan İşler: Ruhsatlı meslek mensuplarından denetim ve tasdik işi yapanlar mesleki hizmetlerinde objektiflerini bozan işler yapmaları yasaktır.

- Diğer Meslek Mensupları Hakkında Konuşma Yasağı: Ruhsatlı bir meslek mensubu başka bir ruhsatlı meslek mensubunun veya mesleki şirketin mesleki yeterliliği aleyhinde konuşması veya görüş bildirmesi meslek ahlakına aykırı olup yasaktır.

- Denetimde Kamu Sorumluluğu: Denetim yapan ruhsatlı SMMM'ler ile YMM'ler meslekten olmayan kimselere veya meslek mensuplarına yanlış ve hatalı bilgi içermeyen raporlar vermesi, meslek mensubunun ahlaki sorumluluğunun gereği olan kamu yararı ilkesinin gözetilmesinin bir sonucudur.⁹⁸

2.5.3.2. SMMM'ler Ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmeliğe Göre Uyulması Zorunlu Etik İlkeler

Bu Yönetmeliğin amacı; tüm üyeleri en üst derecede meslekî bilgiye sahip, sosyal sorumluluk bilinci olan, etik değerlere bağlı, rekabet anlayışı daha kaliteli hizmet sunumu biçiminde oluşmuş, güvenilir ve saygın bir meslek mensupları kitlesi oluşturmak hedefine ulaşmak için muhasebe meslek mensuplarının meslekî ilişkilerinde uymaları gereken asgari etik ilkeleri belirlemektir.

Tüm meslek mensuplarının uyması gereken zorunlu temel etik ilkeleri aşağıda sunulmuştur.

- Dürüstlük: Meslek mensuplarının tüm meslekî ve iş ilişkilerinde doğru sözlü ve dürüst davranmalarıdır.

⁹⁸ "Serbest Muhasebecilik, SMMMlik Ve YMMlik Meslek Ahlak Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı", <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/Docs/Mevzuat/3568/3568-MeslekKararMeslekAhlaki.doc>

- Tarafsızlık: Yanlı veya önyargılı davranarak; üçüncü kişilerin haksız ve uygunsuz biçimde yaptıkları baskıların meslek mensuplarının meslekî kararlarını etkilememesi veya engellememesidir.

- Meslekî Yeterlilik ve Özen: Meslek mensubunun meslekî faaliyetlerini yerine getirirken teknik ve meslekî standartlara uygun olarak, özen ve gayret içinde davranmasıdır.

- Gizlilik: Meslek mensubunun meslekî ilişkileri sonucunda elde ettiği bilgileri açıklamasını gerektirecek bir hak veya görevi olmadıkça üçüncü kişi veya gruplara açıklamaması ve bu bilgilerin meslek mensubunun veya üçüncü kişilerin çıkarları için kullanılmamasıdır.

- Meslekî Davranış: Meslek mensubunun mevcut yasa ve yönetmeliklere uymasını ve mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü davranıştan kaçınmasını ifade etmektedir.⁹⁹

2.5.4. SPK Meslek Etiği Kuralları

TSPAKB'nin meslek kuralları büyük ölçüde IOSCO'nun düzenlemelerinin çevirisi ve bir miktar geliştirilmesiyle oluşturulmuştur. Birliğin meslek kurallarına ilişkin düzenlemesinde yer alan temel ilklere şunlardır:

- Genel İlkelerle İlişkin Esaslar: Genel İlkeler, Dürüst ve Adil Davranma İlkesi, Mesleki Özen ve Titizlik İlkesi, Saydamlık İlkesi, Kaynakları Etkin Kullanma İlkesi, Rekabet ve Toplumsal Yararı Gözetme İlkesi, Kara Paranın Aklanması İle Mücadele

- Müşterilerle İlişkiler: Müşteriyi Tanıma Kuralı, Müşteri Talimatlarına Uyuma, Bilgi Verme, Müşteri Menfaatleri, Çıkar Çatışmaları, Sır Saklama

- Diğer Üyelerle İlişkiler: Mesleki Sorumluluk, Dayanışma ve Bilgi Alışverişi, Haksız Rekabetin Önlenmesi, İlan ve Reklamlar

- Çalışanlarla İlişkiler: Çalışanların Genel Nitelikleri, Mesleki Yeterlilik, Mesleki Özen ve Titizlik, Kariyer Gelişimi, Çalışanların Müşterilerle İlişkileri, Çalışanların Müşteri Olarak İlişkileri¹⁰⁰

⁹⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/10/20071019-8.htm>

¹⁰⁰ https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/TSPB_Meslek-Kurallari-Duzenlemesi.pdf

2.5.5. KGGK Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar

2.5.5.1. Temel Etik İlkeler

- Dürüstlük: Bütün mesleki ve iş ilişkilerinde dürüst, açık, doğru ve güvenilir olmak.

- Tarafsızlık: Önyargıların, temayüllerin, çıkar çatışmalarının veya başkalarının nüfuzlarını kötüye kullanarak meslek veya işle ilgili muhakemelerini ve kararlarını etkilemesine izin vermemek.

- Mesleki yeterlik ve özen: Uygulama, mevzuat ve tekniklerdeki güncel gelişmeler ışığında, mesleki bilgi ve beceriyi müşterilerin yeterli mesleki hizmetleri almalarını temin edecek bir seviyede tutmak ve uygulamadaki teknik ve mesleki standartlara uygun bir şekilde ve özen içinde hareket etmek.

- Sır saklama (gizlilik): Mesleğin icrası sırasında elde edilen bilgilerin gizliliğine riayet etmek; söz konusu bilgilerin açıklanması için yasal veya mesleki bir hak veya görevin bulunması durumu saklı olmak kaydıyla, uygun ve belirli bir yetki olmaksızın bu tür bilgileri üçüncü kişilere açıklamamak ve kendisi veya üçüncü kişilerin çıkarlarına kullanmamak.

- Mesleğe uygun davranış: İlgili mevzuata uymak ve denetim mesleğinin itibarını zedeleyici tutum ve davranışlardan kaçınmak.

2.5.5.2. Tehditler ve Önlemler

Tehditler, çok farklı ilişkiler ve şartlar neticesinde ortaya çıkabilir. Bir ilişki veya şartın tehdit oluşturması durumunda, söz konusu tehdit, denetçinin temel ilkelere uyumunu tehlikeye düşürebilir veya tehlikeye düşürüyormuşçasına bir algı oluşturabilir. Tehditler, aşağıdaki kategorilerden bir veya birkaçının kapsamına girmektedir:

- Kişisel çıkar tehdidi: Finansal veya diğer bir tür çıkarın, denetçinin yargısını veya davranışını uygunsuz şekilde etkilemesi tehdididir.

- Kendi kendini denetleme tehdidi: Denetçinin; kendi şirketinde veya çalıştığı kurumda daha önceden kendisi veya bir başka kişi tarafından varılmış bir yargının veya gerçekleştirilmiş bir hizmetin sonuçlarını, cari dönemde verdiği hizmetin parçası olan bir yargıya varırken dayanak olarak kullanması durumunda, söz konusu sonuçları uygun şekilde değerlendirememesi tehdididir.

- Taraf tutma tehdidi: Denetçinin, bir müşterinin veya işverenin pozisyonunu, kendi tarafsızlığını tehlikeye düşürecek şekilde savunması tehdididir.

Yakınlık tehdidi: Denetçinin, bir müşteri veya işveren ile uzun süreli veya yakın ilişki içerisinde bulunmasından dolayı, bu kişilerin çıkarlarıyla çok fazla ilgilenmesi veya işlerini makul olmayacak düzeyde kabul etmesi tehdididir.

- Yıldırma tehdidi: Denetçi üzerinde nüfuzu kötüye kullanma çabaları da dâhil olmak üzere, denetçinin mevcut veya hissettiği baskılardan dolayı tarafsız olarak hareket edebilmesinin engellenmesi tehdididir.

Önlemler, tehditleri ortadan kaldırabilen veya kabul edilebilir bir düzeye indirebilen faaliyetler veya diğer önlemlerdir. Önlemler, iki temel kategoriye ayrılmaktadır:

- * Mevzuat veya mesleki uygulamalar tarafından oluşturulan önlemler ve
- * Çalışma ortamındaki önlemler.

Mevzuat veya mesleki uygulamalar tarafından oluşturulan önlemler aşağıdaki unsurları içermektedir:

- Mesleğe giriş için gereken eğitim, mesleki eğitim ve deneyim yükümlülükleri.
- Sürekli mesleki gelişim yükümlülükleri.
- Kurumsal yönetim düzenlemeleri.
- Mesleki standartlar.
- Mesleki veya düzenleyici izleme ve disiplin prosedürleri.
- Denetçi tarafından oluşturulan raporların, beyannamelerin, yazışmaların veya bilgilerin yasal olarak yetkilendirilmiş üçüncü bir tarafça gözden geçirilmesi.¹⁰¹

---

¹⁰¹ "Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar", <http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5165/Etik-Kurallar>, erişim tarihi:19.12.2017

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SM-SMMM-YMM'LERİN HATA VE HİLELER KARŞISINDAKİ TUTUMLARI: İSTANBUL/KARTAL İLÇESİ UYGULAMASI

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu anket çalışmasının amacı; muhasebe meslek elemanlarının hata ve hile eğilimlerinin sebeplerinin araştırılması ve etik kavramı kapsamında incelenmesidir. Bu bağlamda bağımsız çalışan meslek mensuplarının hata ve hileler ile ilgili düşüncelerini öğrenmek ve buna yönlendiren durumları tespit etmeye çalışmak ve meslek mensuplarının etik konusundaki duyarlılığını ve yaklaşımını ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Çalışma evreni tüm serbest çalışan muhasebe meslek elemanlarıdır. Örneklem olarak ise İstanbul ili Kartal ilçesinde çalışan bağımsız meslek elemanları ele alınmıştır. Yapılan ön araştırma sonucu ilgili ilçede 400 küsur bağımsız çalışan meslek mensubu olduğu tespit edilmiş ve bunlardan 230'una ulaşılmıştır.

Ulaşılan meslek mensuplarının bir kısmı ile yüz yüze anket yapılmış ancak büyük çoğunluğuna mail yoluyla anket iletilerek sonuçlar alınmıştır. Ulaşılan 230 meslek mensubundan 3'ü YMM olup 16'sı SM ve 211'i SMMM'dir.

Ulaşılan meslek mensuplarının bir kısmı hata ve hile konulu soruları cevaplandırmak istememiş ve değerlendirme dışı bırakılmıştır. Anket yapılan meslek mensubu oranı yaklaşık 215/400 yani %53,5 olup bu oranında geneli temsil ettiği söylenebilir.

Ulaşılan meslek mensuplarından bir kısmı aynı büroyu paylaşan meslek mensupları olup bu kişiler ile ayrı ayrı anket çalışması yapılmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm meslek mensuplarının yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek unvanı gibi demografik bilgilerin tespit edilme amaçlı sorulardan oluşur. İkinci bölüm ise hata ve hile karşısındaki tepkilerin ölçülmesine yönelik soruları barındırır.

3.3. Araştırmanın Hipotezi

Araştırma meslek mensuplarının hata ve hile karşısındaki tavırlarının sebeplerinin ve etik kavramı hakkındaki tutumlarının ortaya çıkarılmasını amaç edinmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

H1: Meslekte yapılan hataların büyük çoğunluğu personel hatasıdır.

H2: Meslekte yapılan hataların esas sebebi personelin doğru eğitilmemesidir.

H3: Meslek mensuplarının hata yapmasında iş yoğunluğunun etkisi büyüktür.

H4: Vergi oranları hile yapılmasında etkin bir sebeptir.

H5: Ülkemiz vergi uygulamaları hata ve hile üzerinde etkilidir.

3.4. Veri Analizi

Anket çalışmasına katılan meslek mensuplarından elde edilen veriler SPSS 21 programı ile incelenmiştir. Meslek mensuplarına ve ölçek maddeleri ile ilgili olarak tanımlayıcı istatistiklerden aritmetik ortalama, frekans ve yüzde kullanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılım sınaması Kolmogorov-Smirnov testi ile denenmiştir.

Hata, hile ve etik kavramları için verilen ifadelere katılım düzeylerinde farklılık olup olmadığı sınaması ise ikili grup kıyaslamalarında Binomial z testi, ikiden fazla grup kıyaslamalarında ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Çalışmada değerlendirilen sorular için güvenilirlik testi uygulanmış ve güvenilirlik katsayısı olan Cronbach's Alpha 0,922 olarak hesaplanmıştır ki bu değer sosyal bilimler için oldukça yeterlidir.

3.5. Araştırmanın Sonuçları

Araştırmanın sonuçları iki ayrı başlıkta açıklanacaktır. İlk olarak demografik sonuçlar, ardından esas amaç olan hata ve hile karşısındaki tutumlar ile etik kavramı karşısındaki tavırlar ele alınacaktır.

3.5.1. Demografik Bulgular

Demografik bulgular aşağıdaki şekilde sırasıyla tablo halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Cinsiyet			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
erkek		133	61,9
kadın		82	38,1
Total		215	100
Yaş			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
25-30		22	10,2
30-40		47	21,9
40-50		77	35,8
50 ve üzeri		69	32,1
Total		215	100
Öğrenim			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
Lise		6	2,8
önlisans		12	5,6
lisans		173	80,5
yüksek lisans		21	9,8
doktora		3	1,4
Total		215	100
Unvan			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
smmm		196	91,2
ymm		3	1,4
Sm		16	7,4
Total		215	100
Tecrübe			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
0-5yıl		23	10,7
6-10yıl		39	18,1
11-15yıl		105	48,8
16-20yıl		28	13
21-25yıl		9	4,2
26yıl ve üzeri		11	5,1
Total		215	100
Eleman Sayısı			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
Yalnızım		19	8,8
1-5kişi		149	69,3
6-10kişi		43	20
11-15kişi		4	1,9
Total		215	100
Müşteri Sayısı			
Seçenek		Katılım	Katılım yüzdesi %
20 ve daha az		66	30,7
21-40		53	24,7
41-60		51	23,7
61-80		31	14,4
81-100		10	4,7
100den fazla		4	1,9
Total		215	100

Tablo incelendiğinde erkek meslek mensuplarının oranının %61,9 olduğu görülmektedir. Kadın meslek mensubu oranı ise %38,1'de kalmıştır. Araştırma üzerinden genelleme yapılacak olursa Türkiye'de mesleği ifa edenlerin büyük oranının erkek olduğu görülmekle beraber, azımsanmayacak ölçüde kadın meslek mensubu bulunduğu da anlaşılmaktadır.

Meslek mensuplarının yaş durumları incelendiğinde en yüksek oranın %35,8 ile 40-50 yaş aralığından oluştuğu görülmektedir. En düşük oran ise %10,2 ile 25-30 yaş aralığıdır.

Öte yandan öğrenim durumlarına bakıldığında meslek mensuplarının %80'lisans mezunu olup oldukça iyi bir değerdir, ancak %1,4 ile doktora mezunu meslek mensubu oranı en düşük seviyede kalmıştır.

Tablodan görüldüğü üzere, meslek unvanlarının oranları incelendiğinde %92,2 ile SMMM'ler büyük bir çoğunluk oluşturmakta 1,4 ile YMM'ler ise en az orana sahip olmaktadır.

Tecrübe durumuna göre ayırım yapıldığında ortaya çıkan tablo ise oranlar arasında büyük farklar olmamasıyla beraber %48,8 ile 11-15 yıl tecrübeli meslek mensupları çoğunluğu oluşturmakta olduğu görülmektedir.

Meslek mensuplarının eleman sayısı durumlarına bakıldığında %69,3'lük bir oran 1-5 kişi çalıştırmakta %20'sinin ise 6-10 kişi çalıştırmaktadır.

Müşteri sayıları incelendiğinde oranların gerçekten çok yakın olduğu gözlemlenmektedir, meslek mensuplarının %30,7'sinin 20'nin altında müşterisi bulunmakta ve %1,9 oranında ise 100'den fazla müşterisi olan meslek mensubu bulunmaktadır.

3.5.2. Hata, Hile ve Etik Konusunda Ortaya Çıkan Bulgular

Meslek mensuplarının hata ve hile karşısındaki tutumlarını ortaya koymaya yönelik hazırlanmış sorulara verdikleri cevapların değerlendirilmesi yine sırasıyla yapılacaktır.

Binomial Test ^{a,b,c,d,e,f,g,h,i,j,k,l,m,n,o}						
	Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (2-tailed)	
Cinsiyet	Group 1 erkek	133	0,62	0,50	0,001	
	Group 2 kadın	82	0,38			
	Total	215	1,00			
Müşteriye bağlılık	Group 1 evet	15	0,07	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	200	0,93			
	Total	215	1,00			
Müşteri ile borç ilişkisi	Group 1 hayır	215	1,00	0,50	0,000	
	Total	215	1,00			
Müşteri ile ortaklık	Group 1 evet	1	0,00	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	214	1,00			
	Total	215	1,00			
Sözleşme dışı iş	Group 1 evet	150	0,70	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	65	0,30			
	Total	215	1,00			
Müşteri ile borç ilişkisi	Group 1 hayır	215	1,00	0,50	0,000	
	Total	215	1,00			
Disiplin cezası alındımı	Group 1 evet	30	0,14	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	185	0,86			
	Total	215	1,00			
Hata sizden mi personelden mi kaynaklı	Group 1 benden	25	0,12	0,50	0,000	
	Group 2 personelden	190	0,88			
	Total	215	1,00			
Vergi cezası aldınız mı	Group 1 evet	170	0,79	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	45	0,21			
	Total	215	1,00			
İş yoğunluğu sebep midir	Group 1 evet	206	0,96	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	9	0,04			
	Total	215	1,00			
Vergi uygulamaları sebep midir	Group 1 evet	180	0,84	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	35	0,16			
	Total	215	1,00			
Denetimin yetersizliği sebep midir	Group 1 evet	36	0,17	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	179	0,83			
	Total	215	1,00			
Vergi oranları hataya sebep midir	Group 1 evet	135	0,63	0,50	0,000	
	Group 2 hayır	80	0,37			
	Total	215	1,00			
Müşterinin hile yapılmasını istemesinin sebebi nedir	Group 1 az kar dağıtmak	65	0,30	0,50	0,000	
	Group 2 az vergi ödemek	150	0,70			
	Total	215	1,00			
Kanunlardaki boşluklardan yararlandınız mı	Group 1 evet	114	0,53	0,50	0,413	
	Group 2 hayır	101	0,47			
	Total	215	1,00			
Vergi sebebiyle hile yapılmasını nasıl karşılıyorsunuz	Group 1 normal karşılıyorum	122	0,57	0,50	0,056	
	Group 2 kesinlikle karşıyım	93	0,43			
	Total	215	1,00			

1. İş hacminizin önemli bir kısmı tek bir müşteri işletmeye bağlı mı?

Tablo incelendiğinde meslek mensuplarının %7'lik bir oranının tek müşteriye bağımlı görünmekle beraber %93'lük bir oranda meslek mensubunun ise tek müşteriye bağımlı olmadığı görülmektedir. Tek müşteriye bağımlı olan meslek mensubunun bu müşterisini kaybetmemek adına hileye başvurma olasılığı diğer meslek mensuplarına oranla çok daha yüksektir.

2. Müşteri işletmeler ile borç alacak ilişkisine girdiğiniz oldu mu?

Ankete katılan meslek mensuplarının hiç biri müşterileri ile çalışma ücreti dışında borç alacak ilişkisine girmemiştir. Müşteri ile sözleşme dışı parasal ilişkiye girmek kişiyi hile yapmaya teşvik edebilecek bir durumdur.

3. Müşteri işletmelerden herhangi biriyle ortaklığınız var mı?

Anket sonucu yine hata ve hileye yol açabilecek etik dışı bir durum olan ortaklık durumu tablosu incelendiğinde hemen tüm meslek mensuplarının bu durumdan kaçındığı görülmektedir. 215 meslek mensubundan sadece 1'i müşterisi ile ortak olduğunu belirtmiştir.

4. Müşteri işletmeye mesleki sözleşme konusu dışında işletme fonksiyonları ile ilgili katkınız oldu mu?

Meslek mensuplarının pek çoğu müşterilerinin özellikle küçük işletmelerin sözleşme dışı işlerine yardımcı olduklarını belirtmiştir. Müşteri işletmelerin muhasebe süreçlerinin iyi işleminin meslek mensuplarının da işlerini kolaylaştırması bu durumun en önemli nedeni olarak görülmektedir. Ancak bu durum tarafsızlık ve bağımsızlığı tehlikeye düşürme ihtimali söz konusudur.

5. Müşterilerinizle hiç mahkemelik oldunuz mu?

Tablo incelendiğinde hiçbir meslek mensubunun herhangi bir sebeple müşterisi ile mahkemelik olmadığı görülmektedir.

6. Meslek yasasına aykırı davranmanızdan dolayı herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?

Meslek mensuplarının %14'ü disiplin cezası aldıklarını belirtmiş bu cezalarında yaptırım olmayan uyarma ve kınama cezası olduğunu söylemişlerdir.

Diğer %86 oranında meslek mensubunun ise hiç disiplin cezası almadıkları görülmektedir.

7. Hataların oluşma nedeni genellikle siz mi yoksa personel kaynaklı mı?

Yapılan değerlendirme sonucu meslek mensuplarının %88,4'üne göre hataya personel sebep olmaktadır. %11,6 oranında meslek mensubu ise hataların kendilerince yapıldığını kabul etmişlerdir. Muhakkak tecrübe olarak yetersiz olan henüz tam yetişmemiş personellerin hataya açık olacakları kabul edilebilir bir durdur. Ancak bu hatalar denetim süreçleri ile düzeltilebilecek bir durumdur.

8. Hatalardan dolayı hiç vergi cezası aldınız mı?

Yapılan incelemede meslek mensuplarının %79,1'inin vergi cezası aldığı görülüyor. %20,9 oranında meslek mensubu ise hata dolayısıyla vergi cezası almadıklarını belirtmişlerdir. Oranlara bakıldığında meslek mensuplarının iş hayatlarında hata dolayısıyla ceza ödemek oldukça sıradan karşılanan bir durumdur.

9. İş yoğunluğu sizi hata yapmaya zorluyor mu?

Meslek mensuplarının %95,8'i iş yoğunluğunun hataya yol açan bir sebep olarak ortaya çıkmasından yakınmıştır. Ancak yukarıdaki bir diğer tabloda hata sebepleri arasında iş yoğunluğunun yüzdesi diğer sebeplere oranla düşük kaldığı gözlemlenmiş (%4,2) idi. Bu durum iş yoğunluğunun hata ortamı yaratmasına rağmen meslek mensuplarının tecrübeleri sayesinde bu hataların ortaya çıkmaması olarak anlaşılmaktadır.

10. Ülkemiz vergi uygulamaları sizi hata yapmaya zorluyor mu?

Meslek mensuplarının %83,7'si ülkemiz vergi uygulamalarının hatada etkisi olduğunu belirtmekle beraber, %16,3'lük kısmı vergi uygulamalarının hataya sebebiyet vermediğini belirtmişlerdir. Tablodan anlaşıldığı üzere ülkemizdeki vergi uygulamalarındaki karmaşıklık meslek mensuplarını oldukça yüksek bir oranda hata yapmaya zorlamaktadır. Tablodan çıkarılan sonuç "H5: Ülkemiz vergi uygulamaları ve vergi oranları hata ve hile üzerinde etkilidir." Hipotezini doğrulamaktadır.

11. Hataların çok olmasında denetimin yetersizliğinin etkisi var mıdır?

Denetim muhasebe sisteminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Denetim denildiğinde her ne kadar akla dışarıdan yapılan denetimler gelse de aslında muhasebe uygulamalarının her alanında denetim bir ihtiyaç ve zarurettir. Meslek mensuplarının %83,3'ü ise denetimin hata üzerinde pek bir etkisinin olmayacağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Oysaki denetim yapılacağını bilmek dahi insan psikolojisi üzerinde muhakkak etkilidir. Yaptığı işlemin denetleneceğini bilen bir kişi normalden daha özenli çalışacaktır. Tablo incelendiğinde meslek mensuplarının %16,7'si ise denetimin hatanın önüne geçmede önemli olduğu düşüncesine sahiptir.

12. Vergi oranları hata ve hilede etkili mi?

Yukarıda ilgili soru incelendiğinde ülkemiz vergi uygulamalarının hata ve hile üzerinde etkisinin yüksek olduğu görüşü gibi, burada da %62,8'lik bir oranla vergi oranlarının etkili olduğu görüşü ağır basmaktadır. %37,2 gibi azımsanmayacak bir orandaki meslek mensubu ise vergi oranlarının hata ve hilede etkisi olmadığı konusunda görüş belirtmişlerdir.

13. İşletmenin durumunu olduğundan kötü göstermenin sebebi sizce nedir?

Yine bir önceki sorunun tersi olan bu sorunun yanıtı önceki değerlendirmelerimizi olumlu niteliktedir. Tablodan anlaşıldığı üzere %30,2 oranında meslek mensubu kar dağıtımından kaçınmakla beraber meslek mensuplarının %69,8'i ise vergi ödememek amacıyla bu durumun meydana geldiğini ifade etmektedirler. Bu da hile konusunun esas sebebinin vergi olduğunun bir göstergesidir.

14. Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlandığınız oldu mu?

Vergi kanunlarındaki boşluklar konusunun hata ve hile kavramı kapsamında incelenip incelenemeyeceği tartışma konusu edilebilir. Dolayısıyla meslek mensupları mesleki bilgi ve tecrübelerine dayanarak zaman zaman bu tür durumlardan faydalanmış olabilirler. Yukarıdaki tablo incelendiğinde %53'lük bir oranla katılımcılar kanun boşluklarından faydalandıklarını belirtmişler, %47,0 meslek mensubu ise bu yola başvurmadığını açıklamıştır.

15. Vergi oranlarının yüksek olması nedeniyle hile yapılması konusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Meslek mensuplarının hemen hemen eşit oranda verdiği cevaplar her ne kadar bir kanı oluşmasına engel görünse de. Yukarıda sorulan benzer sorulara bakıldığında aslında meslek mensupları genelde bu durumu normal karşılamakta oldukları görülmektedir. %56,7 meslek mensubu vergi oranlarından dolayı hile yapılmasını normal karşılarken, %43,3 meslek mensubu ise bu durumu normal karşılamadıklarını belirtmiştir.

16. Sizde muhasebede yapılan hataların en önemli nedeni nedir?

Sizde muhasebede yapılan hataların en önemli nedeni nedir?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
Bilgisizlik	21	9,8
Dikkatsizlik	88	40,9
Tecrübesizlik	37	17,2
İş Yoğunluğu	9	4,2
Özen Göstermemek	27	12,6
Diğer	33	15,3
Total	215	100,0

Tablo14: Muhasebe hatalarının sebepleri tablosu.

Hataların sebepleri tablosuna baktığımızda, %40'lık bir oranla dikkatsizliğin hata sebebi olarak ortaya çıktığı görülmektedir.%17,2 oranıyla tecrübesizlik ikinci sırada gelmektedir, bunun yanında %9,8'lik oranla bilgisizlikte önemli bir yer edinmiştir, bu da mesleki eğitimlerin önemine dikkat çekmektedir. %12,6 gibi yüksek bir oranla özen göstermemenin hata sebebi olarak görülmesi dikkat çekicidir.

17. Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha iyi görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?

Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha iyi görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
hayır	96	44,7
1-5kez	93	43,3
6-10kez	23	10,7
10dan fazla	3	1,4
Total	215	100,0

Tablo 21: İşletme durumunu olduğundan iyi gösterme dağılımı.

Meslek mensuplarının %44,7 si işletme durumunun iyi görünmesini isteyen müşterisinin bulunmadığını ifade ederken çok yakın bir oranda meslek mensubu ise %43,3'lük bir oranla 1 ila 5 arası müşterinin bu istekte bulunduğunu belirtmiştir. Yine meslek mensuplarının %10,7'si 6 ila 10 kez, %1,4'ü ise 10'dan fazla müşterinin böylesi istekleri olduğunu belirtmişlerdir.

18. Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha kötü görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?

Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha kötü görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
hayır	75	34,9
1-5kez	103	47,9
6-10kez	26	12,1
10dan fazla	11	5,1
Total	215	100,0

Tablo 22: İşletme durumunu olduğundan iyi gösterme dağılımı.

Meslek mensuplarının %34,9'u işletme durumunun kötü görünmesini isteyen müşterisinin bulunmadığını ifade ederken %47,9 oranında meslek mensubu ise 1 ila 5 arası müşterinin bu istekte bulunduğunu belirtmiştir. Yine meslek mensuplarının %12,1'lik kısmı 6 ila 10 kez, %5,1'i ise 10'dan fazla müşterinin böylesi istekleri olduğunu belirtmişlerdir.

19. İşletmenin durumunu olduğundan iyi göstermenin sebebi sizce nedir?

İşletmenin durumunu olduğundan iyi göstermenin sebebi sizce nedir?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
Kredi Alabilmek	151	70,2
İmaj Güçlendirme	52	24,2
Vergi Ödeme İsteği	12	5,6
Total	215	100,0

Tablo 23: İşletme durumunu olduğundan iyi gösterme sebep dağılımı.

Tablodan görüldüğü üzere %70,2'lik bir oranla iyi görünme isteğinin sebebi kredi kullanabilme isteğidir. Bir diğer önemli oran %24,2 ile imaj güçlendirmedir işletmeler içinde buldukları piyasada müşteri farkındalığı yaratmak adına kendilerini olduklarından iyi gösterme çabasıdır. Bir diğer sebep olan %5,6'lık oranıyla vergi ödeme isteği aslında işletmelerin dönem dönem vergi incelemelerinden sakınmak amacıyla ortaya çıkan bir durumdur.

20. Verginin yüksek olmasından dolayı giderleri arttırmak veya gelirleri azaltmak gibi yöntemlerle hileye başvurmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?

Verginin yüksek olmasından dolayı giderleri arttırmak veya gelirleri azaltmak gibi yöntemlerle hileye başvurmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
Hayır	45	20,9
1-5kez	53	24,7
6-10kez	32	14,9
10dan Fazla	85	39,5
Total	215	100,0

Tablo 25: Hileye başvurulması isteğinde bulunan müşteri dağılımı tablosu.

Meslek mensuplarının %20,9'u bu yolla hile yapılması isteği gelmediğini belirtmekle beraber yaklaşık %80'lik bir oranla müşteriler vergi ödememek adına hileye yani suça yönlendirme yapmaktadırlar. %24,7'lik bir oranla 1 ila 5 müşterisi hile yapılmasını isteyen meslek mensubu bulunmakta, %14,9 meslek mensubunun 6 ila 10 arası müşterisi bu yola başvurulmasını istemekte ve son olarak %39,5 gibi yüksek bir oranda meslek mensubunun 10'dan fazla müşterisi hileyi gerekli görmektedir.

21. Müşteri ile anlaşırken müşteriniz sizden vergi avantajı sağlamanızı istedi mi?

Müşteri ile ilk anlaşılırken vergi avantajı istenmesi konusu.

Müşteri ile anlaşırken müşteriniz sizden vergi avantajı sağlamanızı istedi mi?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
hayır	83	38,6
1-5kez	17	7,9
6-10kez	31	14,4
10dan fazla	84	39,1
Total	215	100,0

Tablo 28: İlk sözleşme esnasında vergi avantajı istenmesi durumu tablosu.

Tablo incelendiğinde meslek mensuplarının %38,6'sı müşterilerinin ilk sözleşme anında vergi avantajı istemediklerini belirtmekle beraber, %60 gibi büyük bir oran ise böylesi durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. %7,9'luk bir oran 1 ila 5 kez, %14,4'lük bir oran 6 ila 10 kez ve %39,1'lik bir oranla meslek mensupları müşterilerden bu isteklerin geldiğini belirtmişlerdir.

22. Sahte veya yanıltıcı belgelerle işlem yapmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?

Sahte veya yanıltıcı belgelerle işlem yapmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
hayır	42	19,5
1-5kez	57	26,5
6-10kez	30	14,0
10dan fazla	86	40,0
Total	215	100,0

Tablo 26: Sahte ve yanıltıcı belge kullanımını isteyen müşteri dağılımı tablosu.

Bir önceki soruya verilen yanıtlar ile bu sorunun yanıtları aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Meslek mensuplarının %19,5'i sahte veya yanıltıcı belgelerle işlem yapılması isteği gelmediğini belirtmekle beraber yine yaklaşık %80'lik bir oranla müşteriler vergi ödememek adına sahte veya yanıltıcı belgelerle işlem yapılmasını istemektedirler. %26,5'lik bir oranla 1 ila 5 müşterisi sahte veya yanıltıcı

belgelerle işlem yapılmasını isteyen meslek mensubu bulunmakta, %14,0 meslek mensubunun 6 ila 10 arası müşterisi bu yola başvurulmasını istemekte ve son olarak %40,0 gibi yüksek bir oranda meslek mensubunun 10'dan fazla müşterisi bu durumu gerekli görmektedir.

23. İşletmenizde meydana gelen personel hatalarının en büyük nedeni sizce nedir?

İşletmenizde meydana gelen personel hatalarının en büyük nedeni sizce nedir?		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
Bilgisizlik	25	11,6
Dikkatsizlik	83	38,6
Tecrübesizlik	97	45,1
Teori/Pratik Eğitim Farkı	10	4,7
Total	215	100,0

Tablo 29: Personel hatalarının sebepleri tablosu.

Personel hataların sebepleri tablosuna baktığımızda, %45,1 oranıyla tecrübesizlik ilk sırada gelmektedir, %38,6'lık bir oranla ise dikkatsizliğin hata sebebi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanında %11,6'lık oranla bilgisizlikte önemli bir yer edinmiştir, bu da mesleki eğitimlerin önemine dikkat çekmektedir. %4,7 gibi bir oranla teori/pratik eğitim farkının da hata sebebi olarak görülmesi dikkat çekicidir. Bu durum "H4: Yeterli ve doğru eğitim özellikle hata konusunun çözümünde önemli bir etkidir." Hipotezini doğrular niteliktedir.

24. Kanundaki açıklar nedeniyle vergi tasarrufu sağladığınız oldu mu?

Kanundaki açıklar nedeniyle vergi tasarrufu sağladığınız oldu mu? Kaç TL		
Seçenek	Katılım	Katılım yüzdesi %
Hayır	89	41,4
0-500 TL	7	3,3
501-1000 TL	19	8,8
1001-2000 TL	83	38,6
2000 TL'den Fazla	17	7,9
Total	215	100,0

Tablo 29: Kanundaki açıklardan faydalanma durum tablosu.

Meslek mensuplarının %41,4'lük kısmı kanundaki açıklardan faydalanmadıklarını belirtirken yine hemen aynı orandaki yani %38,6'sı ise bu durumlardan 1000 ila 2000 TL tasarruf sağladıklarını belirtmişlerdir. Tablo incelendiğinde; %3,3'lük oranla meslek mensupları 500TL civarı tasarruf sağlarken, %8,8 meslek mensubu 500 ila 1000 TL arası ve %7,9'luk bir oranla ise 2000 TL'den fazla tasarruf sağlayan meslek mensubu bulunmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşme, işletmeleri uluslararası arenaya çıkartır. Ancak bu durum her zaman olumlu sonuçlar doğurmaz. İşletmelerin varlık nedeni kar elde etmektir. Kar elde etmek için ise pazarlara ihtiyaç vardır. Küreselleşmenin en büyük etkisi dileyen her işletme teknolojinin de yardımıyla uluslararası pazarlara ortak olabilmesidir. Ancak aynı sebep işletmelerin rekabet ortamını da kızıştırmaktadır.

Küreselleşme sayesinde işletme çevresi dediğimiz devlet, yatırımcı ve kredi verenlere her geçen gün yenileri eklenmektedir. Yani muhasebenin son aşaması olan raporlamaya olan ihtiyaç katlanarak artmaktadır. İşte tüm bu çevrelerin ortak olarak işletme hakkında istedikleri ise güvendir. Muhasebe hataya açık bir olgudur, önemli olan bu olasılığın minimize edilmesidir. Hile ise sadece yeterli denetim ile ortadan kaldırılabilecek bir durumdur.

Muhasebenin temel standartları, muhasebe meslek elemanlarının bağlı olduğu kanunlar ve ilgili yönetmelikler gereği meslek mensupları hileden kaçınmalı hataya karşı ise önlem almalıdır. Muhasebe etiğinin gereği budur.

Bu çalışmada ilk iki bölümde hata, hile ve etik kavramları üzerinde durulmuş ve tüm bu kavramlar tanımlanmıştır. Hataların neler olduğu sebepleriyle incelenmiş, yine hile kavramı aynı şekilde derinlemesine açıklanmaya çalışılmıştır. Meslek mensubunun sahip olması gereken meslek etiği kavramı da etiğin temellerinden başlanılarak ilgili yaklaşımlar eşliğinde irdelenmiştir.

Çalışmanın ilk iki bölümü incelendiğinde görülecektir ki konu hakkında yeterli kanun, yönetmelik gibi mevzuat vardır. Sorun uygulanma aşamasında ortaya çıkmaktadır. Kanunlar, yönetmelikler tam manasıyla uygulanamadığından hata ve hile kavramlarındaki çözümsüzlük literatürümüzde yer almaya devam etmektedir.

Çalışmanın son bölümünde konu hakkında meslek mensuplarına çeşitli sorular yöneltilmiş ve onların gözünden konu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anketin ilk bölümü anket yöneltilen meslek mensuplarının demografik özelliklerine yöneliktir. Konumuz olan hata, hile ve etik kavramları ikinci bölümde sorulmuştur.

Araştırma sonucu hipotezler açısından incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır;

“H1: Meslekte yapılan hataların büyük çoğunluğu personel hatasıdır.” Anket sonucu ortaya çıkan duruma göre meslek mensuplarının %88,4’üne göre hataları yapanlar personelleridir. %11,6 oranında meslek mensubu ise hatalara kendilerinin sebep olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla hipotez doğrulanmıştır. Meslek mensupları ile personellerinin tecrübe açısından aynı durumda olmadıkları muhakkaktır. Bu farkın denetim süreçleri ile kontrol altına alınması hata olasılığını minimize edecektir.

“H2: Meslekte yapılan hataların esas sebebi personelin doğru eğitilmemesidir.”

Anketin personel hataları ilgili bölümlerine baktığımızda tecrübesizlik, bilgisizlik ve teori/pratik eğitim farkı oranlarının toplamı %61,4 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu üç faktörde aday meslek mensuplarının doğru eğitilmesi ile çözülebilecek sorunlardır. Dolayısıyla hipotez doğrulanmıştır.

“H3: Meslek mensuplarının hata yapmasında iş yoğunluğunun etkisi büyüktür.”

Anket sonucu %95,8’lik bir oranla iş yoğunluğu önemli bir hata sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan bu sorudaki hatalar meslek mensuplarının kendi yaptıkları hatalardır. Dolayısıyla diğer bir anket sorusunda her ne kadar iş yoğunluğu hata sebebi olarak diğer sebeplere görece oransal olarak düşük kalsa da diğer sebepler personel hataları olarak görülmektedir. Bu durum hipotezi doğrulamaktadır.

“H4: Vergi oranları hile yapılmasında etkin bir sebeptir.” Vergi oranlarının yüksek oluşu %62,8 gibi yüksek oranda meslek mensubu tarafından hilede önemli bir etken olarak görülmektedir. Ankette bu konuyla ilgili diğer birkaç soruyu da dikkate alırsak örneğin sahte ve yanıltıcı belge kullanma isteğinde bulunan müşteri oranı (%80,5), verginin yüksek çıkmaması adına hileye yönlendiren müşteri oranları (79,1) gibi oldukça yüksek oranlı oldukları görülmektedir. Tüm bu veriler dikkate alındığında hipotez doğrulanmış olmaktadır.

“H5: Ülkemiz vergi uygulamaları ve vergi oranları hata ve hile üzerinde etkilidir.” Araştırma sonucu meslek mensuplarının %83,7’si ülkemiz vergi uygulamalarının hatada etkisi olduğunu belirtmektedir dolayısıyla hipotez doğrulanmıştır.

Anket sonuçları incelendiğinde üç kavramı ayrı ayrı ele alırsak şöyle sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Hata; Mesleğe girişte aday meslek mensuplarına yeterli eğitim verilmesi ve mesleğin ilk aşamaları olan staj esnasında yine uygulama eğitimi yeterli denetim ve

gözetim altında verilmesi hata yapma olasılığı oldukça düşük seviyelere düşürecektir.

Hile; Meslek mensupları hile yaptıklarını kabul etmekle beraber bunu genelde küçük hacimli işlemler olarak değerlendirmektedirler. Bunu iki başlık altında açıklamak gerekirse:

Birincisi yürürlükte bulunan vergi kanunlarının karmaşıklığı ve sürekli olarak yenilikler değişiklikler yapılması meslek mensuplarının hile yapmasına neden olabiliyor. Burada kastedilen hile kanunun etrafından dolaşmak suretiyle süreçleri hızlandırmak bu arada da olabildiğince vergi tasarrufu sağlamak olarak düşünülebilir.

İkinci sebep ise vergi afları, devlet bu kadar sık af çıkarttığı için mükellefler doğal olarak vergi ödemek istemiyor çünkü vergi ödemeyenler bir nevi ödüllendiriliyor.

Yapılması gereken ise olabildiğince basit bir vergi sistemi kurarak meslek mensuplarının iş yükünü ve mükelleflerin kafa karışıklıklarını gidermek suretiyle ve ardından af olayını olabildiğince bir mantık çerçevesine oturtarak hilenin önüne geçilebilir.

Etik konusu aslında sadece mesleğin sorunu olmak bir yana toplumun önemli bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Etik meselesi bir bilinç meselesi olarak ele alınmalı bu bilinç insanlara ilk olarak aileden başlayarak devam eden tüm okul hayatı boyunca aşılanmalıdır. Konuya meslek etiği boyutunda bakıldığında yine çözüm için, soyut birkaç kanun ve yönetmelik maddesi halinde duran etik konusunun yaptırımları olan somut bir kavram haline getirilmesi gerekmektedir. Geçmişte etik bilincini alamamış meslek mensupları gerek çeşitli eğitimler gerekse yaptırımlar sayesinde bu bilince ulaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ARDIÇ, O. Ersol E. (2007), Borçlar Hukuku, Agon Bilgi Akademisi, Ankara.

ANUK, Seçkin Ayan (2015), Muhasebe Hata ve Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik, Yüksek Lisans Tezi

AKDOĞAN, Habib, “Muhasebe Meslek Etiğinin Kamuoyunun Aydınlatılmasındaki Önemine Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaklaşımları” Anadolu Üniversitesi Yayınları, no.1470, Eskişehir, 2003

AKSOY, T., Etik; Ulusal ve Uluslararası Etik İlkelere Yönelik Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Muhasebe Meslek Etiği, Yetkin Yayınları, Ankara Muhasebe Hesap Uzmanları Derneği, (2004)

BAYRAKLI Hüseyin, Hasan. Erkan, Mehmet. Elitaş, Cemal Muhasebe Ve vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri Ekin Basım Yayın 2012.

BAYRAKTAR, A.,(2007), "Türkiye'de ki Muhasebe Hileleri Tarihi" Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.

BONU, N.S. and KITINDI, E.G., “Accounting Ethics: A Study On PrpfeessionalİndenpendenceStatus of Accounting FirmsInBostwona”, Nez Directionsfor Accounting-EthicsResearch, 6.th Symposium on in Ethics in Accounting. Atlanta 2001

EREN, Fikret (1999), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul.

FEREL, O.C., FRAEDRICH, John and FEREL, Linda, “Business Ethics: EthicalDecisionMakingandCases”, South Western Cengage Learning, 8. Edition, 2011

GÜRBÜZ, Hasan (1990), Muhasebe Denetimi, Bilim Teknik Yayınevi, Baskı 3 İstanbul

GÜREDİN, Ersin (1994), Denetim, Beta Basım Yayım Dağıtım, Baskı 6, İstanbul

HUMMELS, Hary, “OrganizingEthics: A StakeholderDebate” Journal of Business Ethies, 1998

IRMAK R., Kurnaz, G., Çağlayan, B., Bal, B., (2002), Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri ve Hesapların Denetimi, Vergi Denetmenler Derneği Yayınları, Ankara,

Jack MARICE, “Institute of Chartered Accountants in England and Wales”, Accountants Dispatch, Eylül, 1998

KARACAN, Sami, “Etik Kavramı ve Muhasebe Meslek Etiği” 2014

KESKİN Serkan (2014), Muhasebe Hata ve Hileleri Karşısında Etik Tutumlar. Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi

KİRİK, Z. (2007), "Muhasebe Hata Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma", Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.

KOCA, N. (2010), "Muhasebe Denetiminde İç Kontrolün Hata ve Hileleri Önlemedeki Rolü ve Bir Alan Çalışması" Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş.

KOZAK, Meryem Akdoğan ve NERGİZ, Hatice Güçlü, “Turizmde Etik (Kavramlar İlkeler Standartlar)” Detay Yayıncılık, Ankara 2012

LARSON, Kermit D., “Contributing Author: Barbara CHIAPPETTA”, Fundamental Accounting Principles, University of Texas-Austin, 1996

Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Revizyon ve İşletmelerde Vergi İncelemesi, Güneş Matbaası, Ankara, 1973

O.C. FERREL, John FRAEDRICH and Linda FERREL, Business Ethics: Ethical Decision Making and Cases, South-Western Cengage Learning, 8th Edition, U.S.A., 2011

ÖZŞAHİN, G. (2000), “Bağımsız Denetçinin Hata ve Hilelere Karşı Sorumluluğu”, Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi, Yeterlilik Etüdü”, Ankara.

OKAY, Suat (2011), Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi

REZAEI, Zabihollah- Sharbatoghlie, Ahmad- Elam, Rick- McMickle, Peter L. (2002), “Continuous Auditing: Building Automated Auditing Capability”, Auditing: A Journal of Practice and Theory, Vol. 21, No. 1.

ROBERT Solomon, Morality and Good Life, McGraw-Hill, New York, 1984

SELİMOĞLU, Seval Kardeş, “Muhasebede Meslek Ahlakı Yaklaşımı” III. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, İSMMMO Yayınları, Yayın No. 20, Alanya 1997

SELİMOĞLU, Seval Kardeş, “Muhasebe Eğitiminin Meslek Mensubu Adaylarına Ahlaki Doğruları Kazandırmadaki Rolü”, XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitiminde Yeni Ufuklar, 2001

SELİMOĞLU, Seval Kardeş , “Ethics in Turkish Accounting Practices”, Mali Çözüm, 17. Dünya Muhasebeciler Kongresi Özel Sayısı, İSMMMO Yayınları, 2006

SUCU, Yaşar, “Etik, İş Etiği, Yönetim ve Yönetimde Etik”, Etik ve Sosyal Sorumluluk Alanında Seçme Yazılar, Ed. Yaşar Sucu ve Hakan Evin, Gaza Kitabevi, Ankara, 2007

TÜRK, Zeynep, ”Muhasebe Meslek Ahlakı” Adana 2004

ÜNAL Aylin –NARDALI Sinan, “İşletme ve Pazarlama Etiğine Giriş”, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010

MAKALELER

ALTINDAĞ M. (2001), Vergi ve Revizyon Rehberi. Yaklaşım Yayınları

ALTINTAŞ, N. N.(2010), Denetimde Hata ve Hile, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1, İstanbul.

ATMACA, Metin, Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi http://www.iibfdergi.aku.edu.tr/pdf/14_1/12.pdf

BOZKURT, Nejat, “Mali Tablolarda İşletme Yönetimi Tarafından Yapılan Hileleri”, Muhasebe Ve Finansman Dergisi, sayı:12, Nisan 2000.

BOZKURT, Nejat; “İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:92, Ağustos 2000.

ÇATIKKAŞ, Ö. Çalış, Y.E.(2007), İşletmelerde Muhasebe Hilelerinin Önlenmesi İçin Hile Belirtileri, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Haziran,

ÇUKACI, Yusuf C., “Kamuyu Aydınlatmada Muhasebe Meslek Elemanlarının Etik Anlayışı ve İzmir İlinde Bir Uygulama”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 1, 2006

DUMANOĞLU, S. (2005), Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi. Marmara Üniversitesi I.I.B.F Dergisi, Cilt XX, Sayı 1.

DUMANOĞLU, S.(2005), Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:20, Sayı:1, İstanbul.

ERDOĞAN, Murat,(2002) “Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği”, Doğu Üniversitesi Dergisi,

ERDOĞAN, N. (2002). Hileler Karsısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS No.82.Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı 6.

EROL, Mikail (2008), İşletmelerde Yaşanan Yolsuzluklara (Hata ve Hileler) Karşı Denetimden Beklentiler Niğde Üniversitesi İİBF. Dergisi (2015) Ekim Cilt/sayı: 8/4

GÜRSOY, H. (2009), Muhasebe Hilesi. Yaklaşım, Sayı 203

KOTAR, Erhan, “Muhasebe Denetimi Mesleğinde Ahlakın Yeri Ve Önemi”
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN2OTURUM/01-ERHANKOTAR.doc>

ÖZKAN, Mehmet, BORAN, Levent, “Veri Madenciliğinin Finansal Kararlarda Kullanımı”,
http://iibfdergi.karatekin.edu.tr/Makaleler/1047060208_JFEAS_4_1_4.pdf

ÖZBİRECİKLİ, Mehmet (2006) “Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme” Muhasebe Denetime Bakış Dergisi, Yıl:5 Sayı:18 Nisan

SABAN, Metin, ATALAY, Banu, “Yönetim Muhasebecileri Açısından Davranışın Önemi” Muhasebe ve Denetime Bakış, sayı 16

SANLI, Nail, “Muhasebe Uygulamalarında Bağımsızlık ve Etik” XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi, Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar, TÜRMOB Yayınları, İstanbul 2002

SELİMOĞLU, Seval Kardeş, “Muhasebede Meslek Ahlakı (Etik) Yaklaşımı”,

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN3OTURUM/03-1SEVALKARDES.doc>

SELVİ, Yakup, “Uluslararası Muhasebeciler Federasyonunun Finansal Ve Yönetim Muhasebesi Komitesi'nin Sydney Toplantısından Notlar”
archive.ismmmo.org.tr/docs, 2008

SÖZBİLİR, Naciye ve YENİGÜN, Tekin, “Muhasebe Mesleğinde Etik”, XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitiminde Yeni Ufuklar, 2001

SÜER, Ayça Zeynep, Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/2oturum/AycaZeynepSuer.pdf>

TERZİ, S.(2012), Hile ve Usulsüzlüklerin Tespitinde Veri Madenciliğinin Kullanımı, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:54, Nisan

ULUCANÖZKUL, F. Pekdemir, P.(2009), Muhasebe Yolsuzluklarının Tespitinde Adli Muhasebecinin Rolü ve Veri Madenciliği Tekniklerinin Kullanılması, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:4, Sayı:1,

USLU, Selçuk, “Muhasebe Mesleği Meslek Ahlakı Ve Moral Değerler” <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.SEMPOZYUM/1GUN/02-1SELÇUKUSLU.doc>

UYAR, Süleyman, “Muhasebe Mesleğinde Etik İlgili Düzenlemeler”, <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/suleyman/001/>

UYAR, Süleyman (2010), “İşletme Yönetimi Tarafından Yapılabilecek Hileler ve Korunma Yöntemleri” <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/suleyman/009>

ÜNSAL, Ahmet, “İşletmelerde Muhasebe Yöneticilerinin Etiksel Karar Süreci”, KMÜ İİBF Dergisi, Yıl:10 Sayı:14 Haziran 2008

YILDIZ, Gülsevil, “Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği Ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama”, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/erciyesiibd/article/view/5000119346/5000110228>

İNTERNET

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5912bb030ca598.89885311

www.alomaliye.com

<https://www.bddk.org.tr>

www.wikipedia.com

<http://www.kgk.gov.tr>

“Serbest Muhasebecilik, SMMMlik Ve YMMlik Meslek Ahlak Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı”, <http://www.istanbulsmmodasi.org.tr/Docs/Mevzuat/3568/3568-MeslekKararMeslekAhlaki.doc>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/10/20071019-8.htm>

https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/TSPB_Meslek-Kurallari-Duzenlemesi.pdf

http://www.bilgedenetim.com/makaleler/haber_oku.php?haber_id=6

ÇEVİK TEKİN, İlknur, “Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Öngöremedikleri Krizler Ve İflaslar”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/264365>

<https://accountingfraud.wikispaces.com/WorldCom>

Bondarenko, Peter <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal>

<https://www.worldfinance.com/markets/the-parmalat-scandal>

EK.1: ANKET FORMU

Değerli Meslek Mensubu;

Bu anket çalışması Işık Üniversitesi Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında, muhasebe hata ve hileleri ile muhasebe mesleğinde etik konulu bir çalışmada araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonucu İstanbul ili kartal ilçesinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının etik konusundaki tutumlarını ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Ankete katılarak bilimsel bir çalışmaya katkı sağlamış olacaksınız. İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederiz. Ankete katılıp soruları cevaplayanların kimlikleri gizli tutulacaktır. Bu açıdan aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplara doğru ve dürüst yanıtlar vermekte göstereceğiniz özen araştırmanın bilimselliği açısından oldukça önemlidir.

Kıymetli vaktinizi ayırarak çalışmamıza verdiğiniz destekten ötürü teşekkür ederim.

Ece KORUCU

FMV Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

ANKET SORULARI

I. MESLEK MENSUBU İLE İLGİLİ DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz

ERKEK

KADIN

2. Yaşınız

25-30 YAŞ

40-50 YAŞ

30-40 YAŞ

50 VE ÜZERİ

3. Öğrenim durumunuz?

LİSE

LİSANS

DOKTORA

ÖNLİSANS

YÜKSEK LİSANS

4. Mesleki Unvanınız?

SMMM

SM

YMM

5. Mesleki Tecrübeniz?

0-5 YIL

6-10 YIL

11-15 YIL

16-20 YIL

21-25 YIL

26 ve ÜZERİ

6. Çalıştırdığınız eleman sayısı kaçtır?

YALNIZIM

6-10 Kişi

16 ve ÜZERİ

1-5 Kişi

11-15 Kişi

7. Müşteri sayımız kaçtır?

20 ve DAHA AZ

21-40 ARASI

41-60 ARASI

61-80 ARASI

81-100 ARASI

101 ve ÜZERİ

II. HATA, HİLE VE ETİK KONUSUNDA KARŞILAŞTIĞINIZ DURUMLAR

1. İş hacminizin önemli bir kısmı tek bir müşteri işletmeye bağlı mı?

EVET

HAYIR

2. Müşteri işletmeler ile borç alacak ilişkisine girdiğiniz oldu mu?

EVET

HAYIR

3. Müşteri işletmelerden herhangi biriyle ortaklığınız var mı?

EVET

HAYIR

4. Müşteri işletmeye mesleki sözleşme konusu dışında işletme fonksiyonları ile ilgili katkınız oldu mu?

EVET

HAYIR

5. Müşterilerinizle hiç mahkemelik oldunuz mu?

EVET

HAYIR

6. Meslek yasasına aykırı davranmanızdan dolayı herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?

EVET

HAYIR

7. Sizde muhasebeye yapılan hataların en önemli nedeni nedir?

BİLGİSİZLİK

İŞ YOĞUNLUĞU

DİKKATSİZLİK

ÖZEN GÖSTERMEMEK

TECRÜBESİZLİK

DİĞER

8. Hataların oluşma nedeni genellikle siz mi yoksa personel kaynaklı mı?

BENDEN KAYNAKLI

PERSONELDEN KAYNAKLI

9. Hatalardan dolayı hiç vergi cezası aldınız mı?

EVET HAYIR

10. İş yoğunluğu sizi hata yapmaya zorluyor mu?

EVET HAYIR

11. Ülkemiz vergi uygulamaları sizi hata yapmaya zorluyor mu?

EVET HAYIR

12. Hataların çok olmasında denetimin yetersizliğinin etkisi var mıdır?

EVET HAYIR

13. Vergi oranları hata ve hilede etkili mi?

EVET HAYIR

14. Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha iyi görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?

HAYIR 6-10 KEZ
 1-5 KEZ 10'DAN FAZLA

15. Bilançoda işletmenin durumunun olduğundan daha kötü görünmesini isteyen müşteriniz oldu mu?

HAYIR 6-10 KEZ
 1-5 KEZ 10'DAN FAZLA

16. İşletmenin durumunu olduğundan iyi göstermenin sebebi sizce nedir?

FAZLA KREDİ ALABİLMEK VERGİ ÖDEME İSTEĞİ
 İMAJ GÜÇLENDİRME HİSSE FİYATLARINI ARTTIRMAK

17. İşletmenin durumunu olduğundan kötü göstermenin sebebi sizce nedir?

AZ KAR DAĞITMAK HİSSELERDE SPEKÜLASYON YAPMAK
 AZ VERGİ ÖDEMEK

18. Verginin yüksek olmasından dolayı giderleri arttırmak veya gelirleri azaltmak gibi yöntemlerle hileye başvurmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?

HAYIR

6-10 KEZ

1-5 KEZ

10'DAN FAZLA

19. Sahte veya yanıltıcı belgelerle işlem yapmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Kaç kez?

HAYIR

6-10 KEZ

1-5 KEZ

10'DAN FAZLA

20. Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlandığınız oldu mu?

EVET

HAYIR

21. Müşteri ile anlaşırken müşteriniz sizden vergi avantajı sağlamanızı istedi mi?

HAYIR

6-10 KEZ

1-5 KEZ

10'DAN FAZLA

22. İşletmenizde meydana gelen personel hatalarının en büyük nedeni sizce nedir?

BİLGİSİZLİK

TECRÜBESİZLİK

DİKKATSİZLİK

TEORİ/PRAKİK EĞİTİM FARKI

23. Vergi oranlarının yüksek olması nedeniyle hile yapılması konusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

NORMAL KARŞILIYORUM

KESİNLİKLE KARŞIYIM

24. Kanundaki açıklar nedeniyle vergi tasarrufu sağladığınız oldu mu?

HAYIR

1001-2000 TL

0-500 TL

2000 TL'DEN FAZLA

501-1000 TL

Anket bitmiştir zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Ece KORUCU, 10.08.1991 tarihinde İSTANBUL’ da doğmuştur. İlköğrenimini Kalamış İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra, lise eğitimini Gökşen Koleji’nde tamamlamıştır. 2015 Yılında Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünden mezun olmuştur. 2013 Yılında Çolakoğlu Metalürji A.Ş.’de İnsan Kaynakları stajyeri olarak çalışmıştır. 2015 yılında ise Brezilya’nın Sao Paulo eyaletinde gönüllü olarak sosyal sorumluluk projesinde faaliyet göstermiştir. 2017’den itibaren kurumsal bir şirkette dış ticaret asistanı olarak çalışmaktadır.